

СПРАВУВАЊЕ СО КОНТРОВЕРЗИИ ВО УЧИЛИШТАТА ПРЕКУ ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ГРАЃАНСТВО

МИРНА КОЕГЗИСТЕНЦИЈА И КОМУНИКАЦИЈА, РАЗРЕШУВАЊЕ КОНФЛИКТИ, СОЦИЈАЛНА МОБИЛИЗАЦИЈА

Едукативен прирачник за наставници.
Развиен во рамките на проектот „Споделување
знаење, справување со контроверзии во училиштата
во Грција, Северна Македонија и Бугарија“.

СПРАВУВАЊЕ СО КОНТРОВЕРЗИИ ВО УЧИЛИШТАТА ПРЕКУ ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ГРАЃАНСТВО

Мирна коегзистенција и комуникација,
разрешување конфликти,
социјална мобилизација

Автори:

Атанасиа Телиу
Константина Панциу
Александра Радевска
Галина Дечева
Тања Христова

Едукативен прирачник за наставници. Развиен во рамките на проектот „Споделување знаење, справување со контроверзии во училиштата во Грција, Северна Македонија и Бугарија“

Септември 2021

English edition:

*Handling Controversy in Schools through Human Rights and
Citizenship Education – Peaceful Coexistence and
Communication, Conflict Resolution, Social Mobilisation*

© Council of Europe, September 2021

Овој текст е финансиран од Заедничката програма на Советот на Европа и Европската унија. Содржината на ова дело е единствена одговорност на преведувачот(ите) и не ја одразува нужно официјалната политика на кој било од нив.

Репродукција на извадоци (до 500 зборови) е овластена, освен за комерцијални цели сè додека е зачуван интегритетот на текстот, извадокот не се користи надвор од контекст, не дава нецелосни информации или не го доведува во заблуда читателот за природата, обемот или содржината на текстот. Изворниот текст секогаш мора да се признае како што следува „© Совет на Европа, 2021 година“.

Сите други барања што се однесуваат на репродукција / превод на целиот или дел од документот, треба да бидат упатени до Дирекцијата за комуникации, Совет на Европа (F-67075 Стразбур Цедекс или publishing@coe.int).

Сите други барања што се однесуваат на оваа публикација треба да бидат упатени до Одделот за образование на Советот на Европа.

Education Department

Council of Europe
Agora Building
1, Quai Jacoutot
67075 Strasbourg Cedex, France

Превод:
Новинари за човекови права

Дизајн и изглед:

Андреас Скрапарлис, АНТИГОНЕ - Информативен и
документациски центар за расизам, екологија,
мир и ненасилство, Грција

Фотографии на корица:

<https://unsplash.com/>

<https://pixabay.com/el/>

© Совет на Европа, Септември 2021. Сите права се задржани. Лиценцирано на Европската унија под одредени услови.

Печатено од Некст Принт во Скопје, Северна Македонија.

Овој прирачник се дистрибуира бесплатно

ANTIGONE

INFORMATION AND DOCUMENTATION CENTRE

on Racism, Ecology, Peace and Non-Violence

АНТИГОНЕ - Информативен и документациски
центар за расизам, екологија, мир и ненасилство
Птолемаион 29А, 546 30, Солун, Грција
Тел.: +30 2310 285 688
Е-пошта: info@antigone.gr
Интернет страна: www.antigone.gr

Новинари за човекови права
Венијамин Мачуковски 2А/3-16, Скопје, Северна
Македонија
Тел.: +389 70 233917
Е-пошта: detstvo@detstvo.org.mk
Интернет страна: <https://jhrmk.org/>

AMALIPE
Center For Interethnic Dialogue
and Tolerance

Амалипе Центар за меѓуетнички дијалог и
толеранција
Марно Поле 23, 5000, Велико Трново, Бугарија
Тел.: +359 062 600 224
Е-пошта: office@amalipe.com
Интернет страна: <https://amalipe.bg/>

Содржина:

Вовед	5
ДЕЛ1: Контроверзни прашања во училиштата	6
1.1: Дефиниција	6
1.2: Видови контроверзни прашања	6
1.3: Наставни пристапи	7
1.4: Стратегии за справување на контроверзии во училиштата	8
1.5: Предизвици	10
1.6: Севкупни принципи и клучни прашања за ефикасно справување со контроверзиите во училиштата	10
Дел 2: Справување со контроверзии во училиштата преку образование за човекови права и граѓанство	12
2.1: Осумчасовна програма за обука за наставната заедница во Грција, Северна Македонија и Бугарија	12
2.2: Евалуација на 8-часовните обуки од страна на наставниците, директорите на училиштата и училишните службеници	17
2.3: Едукативни работилници за ученици од основно и средно училиште	18
2.3.1: Активности за ученици од виши одделенија во основно училиште	20
2.3.2: Активности за ученици од нижи и виши средни училишта	28
Заклучоци	33
Библиографија	34
Прилог 1: Проектот „Споделување знаење, справување со контроверзии во училиштата во Грција, Северна Македонија и Бугарија (СЗСК)“	35
1.1: Заедничка програма ДИСКО ЕУ / СЕ	35
1.2: Проектот СЗСК	35
1.3: Партнерството	36
1.4: Прашањето	39
1.5: Целите	40
1.6: Целните групи	40
1.7: Времетраењето	40
1.8: Главните активности	40
1.9: Очекуваните резултати	41

Вовед

Во 2021 година, три непрофитни организации, сите активни и искусни во областа на образованието за човекови права, и тоа „АНТИГОНЕ - Информативен и документациски центар за расизам, екологија, мир и ненасилство“ од Грција, „Новинари за човекови права“ од Северна Македонија и „Амалипе - Центар за меѓуетнички дијалог и толеранција“ од Бугарија, соработуваа во развој и имплементација на проектот насловен „Споделување знаење, справување со контроверзии во училиштата во Грција, Северна Македонија и Бугарија (СЗСК)“. Проектот опфати низа активности што се обраќаат на локалните наставни заедници со цел да се изгради мирна и инклузивна училишна средина во трите земји. Проектот се реализираше во рамките на Заедничката програма меѓу Европската Унија и Советот на Европа „Демократска и инклузивна училишна култура во пракса (ДИСКО)“.

Овој образовен прирачник е дел од проектот SKHC и е дизајниран со цел да ги мотивира и да им олесни на наставниците во училиштата, директорите на училиштата и образовните администратори во нивните напори и иницијативи за инклузивно образование за човекови права, како средство за решавање на контроверзни прашања што се репродуцираат во училишната заедница, честопати доведувајќи до малтретирање засновано на предрасуди¹ и насилство во училиштето, социјална стигматизација и взаемна омраза. Тоа е алатка што може да помогне да се воспостави училишна средина на взаемно почитување, еднакво учество и инклузија, како и за постепен развој на нова училишна култура базирана на принципите на човековите права, демократијата и мирот меѓу сите членови на училиштето. Прирачникот може да се покаже како корисен и за наставниците од повисоките одделенија на основните и средните училишта кои учествуваа во тренинг сесиите на проектот SKHC за справување со контроверзии, како и за секој друг член на наставната заедница кој сака да поддржи, изгради и промовира училишни програми за справување со контроверзии преку образование за човекови права. Овој прирачник е инспириран од пакетот за професионален развој „Предавање на контроверзни прашања преку едукација за демократско граѓанство и човекови права“ и „Управување со контроверзии. Развој на стратегија за справување со контроверзии и предавање контроверзни прашања во училиштата“, развиени во рамките на други проекти водени во рамките на заедничките програми на Советот на Европа и Европската унија.

¹ Малтретирање засновано на предрасуди е насилничко однесување кое е мотивирано од предрасуди засновани на идентитетот на поединецот, вистински или перципиран. Вклучува дискриминаторски јазик или однесување што напаѓа карактеристики на нечиј идентитет како на пример возраст, попреченост, раса, потекло, пол, сексуална ориентација, религија или верување, итн..

Контроверзни прашања во училиштата

1.1: Дефиниција

Кои се контроверзни прашања?

Дефиницијата за контроверзни прашања малку се разликува од место до место. Една дефиниција за контроверзните прашања е дека тие се значајни академски, социјални, политички и идеолошки прашања кои вклучуваат спротивставени гледишта и/или повеќе перспективи.² Контроверзно прашање се дефинира и како прашање кое доведува до спор и несогласување поради разлики во мислењата.³

Според друга дефиниција, прашањата обично стануваат контроверзни кога вклучените страни имаат спротивставени вредности и интереси; кога тие силно не се согласуваат за изјави, тврдења или постапки; кога субјектот допира некоја псоевна чувствителност (на пример, политичка или верска); или кога ќе предизвикаат емоционална реакција. Овие теми може да се однесуваат на настани во минатото, на моментална ситуација или на некој иден посакуван исход.⁴

Во европските образовни практики **контроверзните прашања** се дефинирани како **“прашања што будат силни емоции и се поврзани со нашите вредности и идеали и можат да ја поделат заедницата и општеството”**⁵. Тие генерираат силни емоции, конфликтни објаснувања и решенија засновани на алтернативни верувања и вредности, конкурентни интереси кои водат до поделба на општеството.

1.2: Видови контроверзни прашања

Контроверзните прашања се движат од локално до глобално и се разликуваат од место до место. На пример, прашањата за верската и сексуалната ориентација се релативно неконтроверзни во некои земји и многу контроверзни во други земји. Некои контроверзни прашања имаат долга и трајна историја, како што се поделбите и конфликтите меѓу различни групи во земјите, додека други, како што се малтретирањето преку интернет и заканата од радикализација на младите, се појавија неодамна. Во таа смисла, она што е контроверзно во едно училиште, па дури и во една паралелка, можеби не е загрижувачко во друга.

Потенцијално контроверзни прашања во училишната програма:

- ▶ Прашања поврзани со историјата, вклучувајќи различни наративи и перспективи; и чувствителни теми како што се минатите конфликти, потеклото на национализмот, фашизмот, антисемитизмот и исламофобијата.
- ▶ Прашања кои се однесуваат на современи прашања, на пр., социјални, политички, економски, религиозни, морални, филозофски итн. (опфатени во неколку предмети, како што се историја, веронаука, здравствено образование, граѓанско и социјално образование, литература, наука и друго).

Некои училишни предмети почесто може да предизвикаат контроверзии отколку други:

- ▶ Литература - социјални прашања, како што се расизмот и еднаквоста, и промени во ставовите кон прашањата со текот на времето.
- ▶ Јазик - увид во други земји и култури, културни врски.
- ▶ Историја и прашања поврзани со историјата, како и претходно.
- ▶ Наука - еволуција, климатски промени, експерименти со животни, истражување на матични клетки, генетски модифицирана храна.
- ▶ Верско образование - религиозната различност и употребата на религиозни симболи како што се распетието и хиџабот може да бидат доведени во прашање.

² <https://policy.hcpss.org/8000/8050/>, пристапено на 10 август 2021.

³ https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/frame_found_sr2/tns/tn-34.pdf, пристапено на 10 август 2021.

⁴ <https://poorvucenter.yale.edu/teaching/ideas-teaching/teaching-controversial-topics>, пристапено на 10 август 2021.

⁵ Предавање на контроверзни прашања преку едукација за демократско граѓанство и човекови права, Совет на Европа, септември, стр. 8.

- ▶ Здравје и сексуално образование - сексуална ориентација, абортус, употреба на дрога.
- ▶ Математика - различни системи за броеви и мерење, употреба и злоупотреба на статистиката, како на пример во врска со стапките на криминал и имиграција.
- ▶ Граѓанско и социјално образование - политички системи, политички партии, политики и идеологии.
- ▶ Физичко образование - културни ставови кон спортот, родови обрасци во спортот и допинг.
- ▶ Уметност - културни ставови кон уметноста, уметноста како пропаганда и протест, употреба на уметноста за подигање на свеста.
- ▶ Информатичка и комуникациска технологија - радикализација на младите луѓе преку социјални медиуми, порнографија, приватност на Интернет, демократија и кампањи преку Интернет.
- ▶ Географија – вклучувајќи локални прашања, контрола на загадувањето, планирање и сегрегација, и глобални прашања, како што се фер трговија, миграција, климатски промени и етички туризам.
- ▶ Музика - културни ставови кон музиката, музиката како средство за пропаганда или протест, расистички и сексистички текстови во музиката.

Иако не е секое прашање погодено за дискусија во секоја возрасна група и имајќи на ум дека нема „брзи решенија“, контроверзните прашања не треба да се избегнуваат во училиштата и училниците. Покрај тоа, овие прашања не можат да се ограничат само на училниците: тие се прелеваат во други области на училиштето, ходниците, кафетериите, игралиштата и просториите на персоналот.⁶ Дополнително, учениците се изложени на контроверзни прашања повеќе од кога било преку масовните медиуми, и затоа треба да имаат безбеден простор за дискусија и демистифицирање. Дискусијата за актуелните контроверзни прашања може да биде добар начин да им се помогне на младите да научат како да се вклучат во демократскиот дијалог.

1.3 Наставни пристапи

Како можат наставниците конструктивно да ја користат контроверзноста?

Предавањето треба да се гледа како рационален, но вешт потфат, а не како вежба на механички применети формулирани техники. Дел од рационалниот чин на ангажирање на учениците во дискусија за контроверзни прашања е да се процени какви пристапи да се прифатат во училницата и во кој момент за време на часот. Наставниците мора секојдневно да управуваат со моментите на напнатост меѓу нивните ученици - ова е нешто неизбежно во училишната средина. Поради оваа причина, тие треба соодветно да избираат и ефикасно да ги користат техниките за решавање конфликти за да се справат со „табу“ теми за кои не се разговарало во минатото.

Ефикасната реакција за решавање на контроверзните прашања што се појавуваат за време на часовите може постепено да доведе до развој на инспиративна училишна култура на прифаќање, разбирање и инклузија. Демократското справување со контроверзиите доведува до подлабоко разбирање и процес на учење, олеснувајќи го когнитивниот, социјалниот и емоционалниот развој на учениците, правејќи ги способни мирно да се справат со контроверзноста на училиште и во која било друга социјална средина. За да се постигне саканата динамика во дискусиите и аналитичко размислување, важно е наставниците да бидат добро информирани и обучени за различните техники и стратегии за справување со контроверзноста, а понекогаш поефикасно е комбинирање на пристапи, во зависност од профилот на учениците, културниот и социјалниот контекст и другите сродни фактори.

Некои можни пристапи кои наставниците може да ги применат во решавањето на контроверзните прашања на часот се следните:

- ▶ Неутрален (наставникот не изразува лични ставови, само ја олеснува дискусијата)
- ▶ Балансиран (наставникот презентира широк опсег на алтернативни ставови)
- ▶ Адвокат на ѓаволот (наставникот намерно зазема спротивен став од мислењето на мнозинството)
- ▶ Декларирана посветеност (наставникот отворено го изразува својот став)
- ▶ Сојуз (наставникот поддржува „маргинализирани“, „игнорирани“ социјални групи)
- ▶ Официјална линија (наставникот ги повторува доминантните ставови или е на страната на јавните власти).⁷

⁶ Предавање на контроверзни прашања, стр. 16

⁷ Хадлстон Т. и Кер Д., Управување со контроверзии. Развој на стратегија за справување со контроверзии и предавање контроверзни прашања во училиштата. Совет на Европа, јануари 2017, стр. 49-52.

Предавањето контроверзни теми покрај тоа што е можност за учениците да имаат мислење и да дебатираат за важни политички, социјални, етички и морални прашања, исто така, може да ја подобри нивната самодоверба, бидејќи стануваат посигурни во изразување ставови или формулирање идеи.

Предавањето и учењето за контроверзни прашања може да го поддржи истражувањето и аналитичкото размислување и да ја подобри свеста на учениците за актуелните дебати, помагајќи им подобро да ги разберат ситуациите од реалниот живот. Исто така, им помага на учениците во проценка на медиумските пораки на кои се изложени надвор од училиштето, кои понекогаш се збунувачки.

1.4 Стратегии за справување со контроверзии во училиштата

Кога се справуваат со контроверзни прашања, наставниците, учениците, како и училишните менаџери и раководители треба да имаат стратешки пристап и некои неопходни вештини.

Кога се подготвуваат за решавање на контроверзни прашања, наставниците треба да ги планираат дискусиите во одделението имајќи предвид дали треба:

- ▶ Да се идентификува јасна цел
- ▶ Да се воспостават основни правила
- ▶ Да се осигура заедничка основа за разбирање
- ▶ Да се создаде рамка за дискусија која го одржува фокусот и текот
- ▶ Да се вклучат сите
- ▶ Да се биде активен олеснувач
- ▶ Да се сумира дискусија и да се соберат повратни информации од учениците
- ▶ Да се решат прашања поврзани со идентитетот на наставникот
- ▶ Да се искористат училишните ресурси, да се вклучат експерти, да се користат достапни материјали, опрема и училишни капацитети, да се искористат можностите за финансирање и обука итн.

При утврдувањето на нивната стратегија во однос на управувањето со контроверзните прашања, наставниците можат да користат различни техники и пристапи, во зависност од ситуацијата, притоа секогаш имајќи ги предвид следните важни точки:

- ▶ Саморефлексија и свесност на наставникот за сопствените верувања и вредности
- ▶ Согледување на составот на групата ученици во училницата, училиштето, населбата
- ▶ Обука за употреба на различни наставни техники и нивен избор од случај до случај, критичко размислување на наставникот
- ▶ Информации за природата на контроверзните училишни прашања и нивните последици
- ▶ Создавање клима на доверба и сигурност во училницата и училиштето
- ▶ Обука за употреба на мирни и демократски методи на комуникација во училницата и во училиштето
- ▶ Обука за препознавање и реагирање на пристрасно однесување преку демократски средства
- ▶ Обука за демократски дијалог и донесување одлуки во училницата и во нивната училишна група
- ▶ Училиште отворено за општеството: придонес на специјалисти, претставници на општествени групи итн.

Во нивното планирање за решавање на контроверзни прашања, наставниците можат:

- ▶ Да се подготват за инклузивна настава со тоа што ќе дознаат, пред часот и во мерка во која тоа е можно, за културното и образовното потекло на учениците; ќе го насетат материјалот што веројатно ќе предизвика контроверзии и активно ќе планираат управување со него; ќе вклучат задачи за оценување за учениците да размислуваат за сопствените вештини за управување со контроверзии или да покажат дека можат критички да анализираат и да расправаат за некое прашање.
- ▶ Да создадат позитивна клима на доверба во училницата преку активности за „запознавање“, фокусирајќи се на сличностите наместо на разликите со цел да се подобри способноста на учениците да комуницираат и да го зајакнат учеството; да промовираат самооткривање за прашања релевантни за темата, но потсетувајќи ги

учениците за важноста на доверливоста; да им помогнат на учениците да ги проценат штетите и придобивките од самооткривањето; да промовираат толеранција и однесување со почит; да реагираат неутрално на изјавите кои наставниците ги сметаат за контроверзни со слушање, парафразирање, барање докази, анализирање на основните претпоставки и барање други гледишта.

► Да ги предизвикаат идеите искажани од некогo без навреда или обесхрабрување на тоа лице и нагласувајќи ја условната природа на знаењето - објаснувајќи како се развива знаењето; да ги поттикнат учениците да го истражат тоа што не го знаат и да поставуваат нови цели за учење.

► Да обезбедат инклузивни дискусии со воспоставување на норми во училиницата со учениците на почетокот на годината користејќи стратегии за дискусија што ги поттикнуваат учениците внимателно да се слушаат едни со други, на пример, следниот говорник треба да ги парафразира ставовите на претходниот говорник; да бараат од студентите да размислуваат за квалитетот на доказите кои се во основата на тврдењата изразени во теорија, истражување, искуство, медиуми, семеен фолклор; да побараат од учениците да интервјуираат личност со различна перспектива и да ги изнесат своите ставови вербално или писмено; со почит да ја користат различноста на учениците во училиницата кога е корисно да се разберат различните културни перспективи на учениците.

► Да поттикнат критичко размислување преку употреба на дебати, на пример учениците можат да заземат една позиција една недела, а спротивна позиција следната недела и да пишуваат накратко за нивната моментална позиција, користејќи докази; или учениците нека бранат став со кој не се согласуваат во дебата; да користат активности за критичко набљудување што им овозможуваат на учениците да прават разлика помеѓу набљудување и толкување; да користат медиумски прилози за поттикнување на критичко размислување, разлики во известувањето од различни извори, анализа на извори на информации и дезинформации; да поканат кредибилни гости-предавачи да разговараат за различни перспективи и спротивставени ставови; да избегнуваат задачи за оценување кои прифаќаат само еден одговор како вистинит, како што се прашања точно-неточно и прашања со повеќекратен избор.

► Да управуваат со емоциите предвидувајќи силни емоции како што е гневот; да го предвидат цинизмот или деморализацијата на учениците доколку почнат да се чувствуваат немоќни во однос на промените; да управуваат со сопствените емоции како наставник и да ги споделат искуствата со другиот персонал.

► Да го предвидат и да го надминат отпорот планирајќи враќање на некои прашања во неколку наврати; да нудат толкување на отпорот постепено; да управуваат со емоциите на учениците, како и со своите, а потоа да побараат од учениците да го анализираат нивниот отпор; наместо персонализирање на отпорот, да се фокусираат на стратегии за предизвикување идеи.

► Да користат искусвени активности за да го намалат чувството за „ние“ и „тие“, на пример игри со улоги, симулации и работа на терен.

Покрај тоа, наставниците може да имаат и опција да го постават семејството како точка на дневен ред на состанокот на училишниот персонал со цел да развијат стратегија прилагодена на училиштето и неговата поширока заедница, а исто така можат да се консултираат со националната/регионалната политика за да се осигураат дека се следат упатствата. Во нивната комуникација со семејствата, наставниците можат да споменат и дека нивниот пристап е дизајниран да ги поттикне учениците да читаат и да земат предвид извори кои имаат повеќе перспективи, како и да практикуваат критичко размислување и да ги следат демократските методи. Со тоа што се позитивни и проактивни, наставниците можат да помогнат во градење мост до важни партнери во животот на нивните ученици. Корисно е да се соберат и да се земат предвид повратните информации од учениците за вредноста на дискусиите, кога се комуницира со администраторите и родителите.

Пристапот на целото училиште за справување со контроверзии треба да биде активен, приемилив и проактивен, а училишните водачи и лидерските тимови може да преземат низа активности кога развиваат стратегија за справување со контроверзии кои вклучуваат:

- Преглед на упатствата и политиките
- Разгледување на моменталните политики и практики
- Развој на политики
- Планирање на активности
- Мониторинг и евалуација.⁸

⁸ Управување со контроверзии, стр. 49-52

1.5 Предизвици

Наставниците може да се двоумат да покренат контроверзни прашања во училишната од различни причини кои може да се однесуваат на учениците, наставникот, системот, родителите или училишната администрација.

Кога се решаваат контроверзни прашања во училиштата, некои предизвици кои можеби треба да се земат предвид се следните:

- ▶ Заштита на емоциите и чувствителноста на учениците (на пример, кога се изразуваат екстремни ставови)
- ▶ Обезбедување мирна клима во училишната и негување конструктивен дијалог
- ▶ Недостаток на знаење за некое прашање
- ▶ Недостаток на време, особено кога материјалот што се обработува е премногу обемен
- ▶ Недостаток на искуство и самодоверба во предавањето за контроверзни прашања
- ▶ Мнозинското мислење за ова прашање може да се коси со ставовите, вредностите и верувањата на наставникот.

Ставовите на наставникот, исто така, може да го направат предавањето контроверзни прашања предизвик поради препреки како следниве:

- ▶ Негирање - кога наставникот не признава дека некое прашање е контроверзно и не го прилагодува својот стил на настава со тоа, туку го предава на вообичаен начин, барајќи „точни“ и „погрешни“ одговори.
- ▶ Привилегија -кога наставникот ги смета сопствените гледишта како „правилни“ и се обидува да влијае врз учениците за тие на крајот да ги усвојат
- ▶ Избегнување – кога наставникот избегнува тема, чувствувајќи се дека не може или не сака да ја предава
- ▶ Академски ставови – кога наставникот има академско гледиште за прашањето, кое не ја одразува реалната состојба.

Она што исто така станува сè поголем предизвик за наставниците е да ги олеснат дискусиите, да создадат поттикнувачко опкружување за учење и да ги држат учениците вклучени во виртуелни или хибридни училишници.

1.6 Севкупни принципи и клучни прашања за ефикасно справување со контроверзиите во училиштата

Она што треба да постои за ефикасно справување со контроверзии е јасно разбирање на начинот на кој контроверзните прашања се решаваат во училиштето, што подразбира проценка на вештините и ставовите на наставниот кадар, нивното ниво на самодоверба и нивната способност да се справат со конфликтни мислења.

Некои ставови на наставниците што можат да овозможат успешно справување со контроверзни прашања вклучуваат:

- ▶ Прифаќање: наставникот признава дека некое прашање е контроверзно, свесен е за неговата сложеност и спротивставените гледишта
- ▶ Да се остане со отворен ум: наставникот ги признава сопствените гледишта како само една перспектива за прашањето, признава дека другите гледишта се валидни и го истражува прашањето понатаму, формулирајќи гледишта врз основа на повеќе перспективи и широк спектар на докази
- ▶ Прагматизам: наставникот ги разбира академските погледи за некое прашање, но ги поврзува со реалниот контекст, на начин што учениците можат лесно да го разберат
- ▶ Подготвеност: наставникот развива искуство за предавање контроверзни прашања, од обука и истражување на прашања и методологии на настава до развивање самодоверба и компетентност и е подобро подготвен успешно да предава контроверзни прашања.

Справувањето со контроверзии треба да се признае како прашање на целото училиште. Контроверзиите што се појавуваат во училишната се поврзани со она што се случува во училиштето како целина, како и со заедницата надвор од училиштето и треба да се разберат во овој поширок контекст.

Некои важни начини за разбирање и ефективно справување со контроверзиите во училиштата се:

- ▶ Контроверзноста не треба да се гледа како проблем, туку како природен дел од животот во демократијата.
- ▶ Контроверзните прашања не треба да се избегнуваат туку за нив треба отворено да се разговара според принципите на демократското образование.
- ▶ Дискусиите за контроверзни прашања се суштински дел од демократското образование.
- ▶ Контроверзни прашања може да се појават каде било во училиштето во секое време.
- ▶ Целиот училишен персонал треба да има волја и способност да придонесе за справување со контроверзните прашања.
- ▶ Сите членови на училишната заедница (учениците, наставниците, родителите и другиот училишен персонал, покрај наставниците) треба да учествуваат во решавањето на контроверзните прашања.
- ▶ Обуката за нивното управување е директно поврзана со обуката за активно граѓанство.

Секој има потенцијал да влијае на еден или друг начин како се решаваат училишните контроверзи.

Треба да се исполнат и некои услови за ефикасно справување со контроверзии:

- ▶ Сogласност во поглед на управување со контроверзии во училиштето
- ▶ Постоене на демократска атмосфера во училиштето
- ▶ Формална програма која им овозможува и ги охрабрува наставниците да преземаат иницијативи за спроведување на подемократски методи на настава
- ▶ Акцент на слободното изразување на сите членови во училишната заедница на демократски начин
- ▶ Водење и поддршка на членовите на училишната заедница
- ▶ Сogласност и активно учество на родителите
- ▶ Образование и обука
- ▶ Проценка и „управување со ризик“.

Колку е важно секое од горенаведените може да се разликува од училиште до училиште, зависи од ситуацијата на терен, но исто така и од тоа како училишната администрација ја доживува задачата за управување со контроверзните прашања. Развојот и обуката на персоналот секогаш ќе бидат важни.

Она што останува клучно е да се поттикнат наставниците да создадат безбедни простори каде што учениците имаат можност да истражуваат и дискутираат за контроверзни прашања во рамките на образованието за демократско граѓанство, човекови права и инклузивно образование.

ДЕЛ 2

Справување со контроверзии во училиштата преку образование за човекови права и граѓанство

2.1: Осумчасовна програма за обука за наставната заедница во Грција, Северна Македонија и Бугарија

Наставната програма за 8-часовната обука дадена подолу е заеднички развиена од образовните експерти од сите партнери на СЗСК и се одвива во 24 различни 8-часовни онлајн обуки со учество на службеници од основно и средно образование, директори на училишта и наставници во Грција, Северна Македонија и Бугарија (осум 8-часовни обуки по земја). Дизајнот и координацијата на 8-часовните онлајн сесии за обука беа засновани на методологијата и принципите на партиципативно и интерактивно образование опишани подетално во Дел 2.3 од овој Прирачник.

ТРЕНИНГ ДЕН 1 | Вкупно времетраење: 4 часа

Добредојде, вовед во проектот | 10 минути

Презентација на целокупната содржина на проектот (активности, цели) како и на 8-часовната програма за обука:

Тим билдинг активности | 20 минути

Активност 1: Три објекти (10 минути)

Од секој учесник се бара да ја исклучи камерата 2 минути и да се врати во групата со 3 предмети кои ќе ги користи за да се претстави себеси и своето секојдневие пред групата.

Активност 2: Принципи на нашата група (5 минути)

Од секој учесник се бара во групниот разговор на платформата да напише еден принцип што е важно да го почитуваат сите во групата за време на тренингот.

Активност 3: Сад на очекувања (10 минути)

Фасилитаторот го споделува за групата екранот со слика од чинија, тегла итн. Од учесниците се бара да пристапат до сликата, додавајќи кратки фрази со нивните очекувања од тренингот што ќе следи. Следејќи го фасилитаторот, секоја група учесници ги наведува своите очекувања по категорија (на пример, поврзани со личен развој, решавање на постоечко прашање во училишната заедница итн.) и ги претставува категориите на целата група. Оваа слика е зачувана од фасилитаторот и се користи како алатка за евалуација за целиот тренинг на вториот тренинг ден (описот е даден подолу во делот „Ден 2“).

Управување со контроверзии во училиштата | 195 минути

Активност 4, Дел 1: Значењето на контроверзните прашања во училиште (25 минути)

Пред да се даде каква било дефиниција за контроверзноста и нејзините аспекти од страна на фасилитаторите, од учесниците се бара да работат во групи од 3-4 лица по 10 минути и да дадат примери на контроверзни прашања за кои сакаат да изразат и разменат мислења и чувства. Еден претставник од секоја група е одговорен за собирање и презентирање на сите изјави на нејзината/неговата група.

Можно е некои од примерите презентирани од учесниците да не одговараат на дефиницијата за контроверзност дадена во овој Прирачник. Препорачливо е координаторите на работилницата да не го покренуваат ова прашање во оваа примарна фаза од работилницата и да им дозволат на членовите на групата да се прилагодат на дефиницијата од Прирачникот за време на презентацијата што следи.

Презентација за контроверзии и управување со контроверзии во училиштата (30 минути)

Во тој момент, фасилитаторите презентираат слајдови на групата. Презентацијата се одвива на интерактивен начин, се поттикнуваат прашања во секое време за да се зачува партиципативниот карактер.

Активност 4, Дел II: Значењето на контроверзните прашања во училиште (20 минути)

Во тој момент, контроверзните случаи претходно развиени од подгрупите се презентираат на пленарна сесија и групата со водство на фасилитаторите ги категоризира тие изјави според тоа дали ги смета за контроверзии или не, користејќи ја дефиницијата за терминот „контроверзии“ што е дадена на групата.

Активност 5: Позиции на наставниците за контроверзни прашања (50 минути)

Фасилитаторите споделуваат со учесниците различни коментари на ученици кои можат да се изразат во училиште, откривајќи ги постоечките контроверзии. Примери за такви коментари се земено од развојниот пакет на СЕ „Предавање на контроверзни прашања“, стр. 68 <https://rm.coe.int/1680a12735>.

Во согласност со тоа, фасилитаторите исто така споделуваат со учесниците листа на стилови на настава што може да се користат за справување со горенаведените контроверзии. Фасилитаторите споделуваат само листа на наставни пристапи, без да даваат дополнителни информации.

Учесниците работат во групи од 3-4 лица. Од нив се бара да изберат два коментари што е најверојатно да ги изнесат учениците во нивните училишта, како и да изберат еден стил на настава за да се справат со контроверзиите што овие коментари ги одразуваат. Исто така, од нив се бара да ги забележат силните и слабите точки на методот што го избрале. Даденото време е 25 минути.

Контроверзни коментари изразени од ученици кои можат да ги мотивираат наставниците да се занимаваат со контроверзни прашања.

- ▶ “Мразам странци - ги има премногу и ни ја земаат работата”
- ▶ “Секогаш ги фаворизирате девојките во класот, нели?”
- ▶ “Што е толку лошо во тоа да се биде расист? Татко ми вели дека и тој е.”
- ▶ “Нема потреба да ги прашувате дебелиите деца за здрава исхрана.”
- ▶ “Што велите за промена да имаме националист говорник да разговара со нашиот клас?”
- ▶ “Дали си геј? Мора да си, секогаш зборуваш за нив.”
- ▶ “Во ред е да се биде сексист - само погледнете што има во медиумите и на интернет.”
- ▶ “Директорот зборува за демократија во ова училиште, но поголемиот дел од времето го поминува глумејќи тиранин, а вие наставниците не правите ништо во врска со тоа.”⁹

Кој пристап би го избрале како наставници? Ве молиме, исто така, размислете за потенцијалните предности и слабости.

- ▶ Секогаш изнесете ги сопствените ставови.
- ▶ Прифатете ја улогата на неутрален претседавач - никогаш не дозволувајте некој да ги дознае вашите ставови.
- ▶ Погрижете се на учениците да им се презентира широк спектар на различни гледишта за секое прашање.
- ▶ Предизвикајте ги ставовите на учениците со аргументирање спротивно од она во што веруваат учениците

⁹ Управување со контроверзии, стр. 68

- ▶ Обидете се да поддржите одредени ученици или групи ученици со тоа што ќе расправате во нивно име.
- ▶ Секогаш промовирајте го „официјалниот“ став за некое прашање – она што очекуваат властите да кажете.

Пауза | 15 минути

Активност 6: Позиции на наставниците за контроверзни прашања (продолжение)

Потоа, подгрупите презентираат на пленарна сесија и дискутираат за критериумите по кои се избрани коментарите на учениците и стиловите на настава, согледувајќи сличности и разлики во однос на логиката следена во секоја група. На крајот од вежбата, фасилитаторите ги презентираат силните и слабите точки на секој наставен метод, како што е дадено во пакетот „Предавање на контроверзни прашања“, страници 52-54. Фасилитаторите им ги презентираат на учесниците другите методи со кои училиштата можат да одлучат да работат за да се справат со контроверзните прашања, правејќи вовед во алатката на СЕ „Управување со контроверзии – Развој на стратегија за справување со контроверзии и предавање на контроверзни прашања во училиштата“. Вкупното предложено време е 20 минути.

Активност 7, Дел I: Развој на студија на случај (40 минути)

Фасилитаторите презентираат два контроверзни случаи кои се вообичаени во училиштата во Грција, Северна Македонија и Бугарија и еден што се смета за премногу „прогресивен“ за наставната заедница на земјите партнери. Првиот случај беше развиен од образовните експерти на партнерите, додека останатите двајца беа избрани од алатката „Управување со контроверзии“ на СЕ (страници 30 и 42) за време на состанокот на образовните експерти на СЗСК. Фасилитаторите ги прикажуваат само случаите, без предложените решенија и избегнуваат да понудат какви било насоки за групата наставници во таа фаза.

Учесниците работат во групи од 3-4 луѓе, при што секоја развива слични студии на случај што се случиле во нивните училишта. Групите ги развиваат само „проблематичните ситуации“, без да предлагаат решенија во таа фаза. Даденото време е 20 минути.

Случаите се презентираат на пленарна сесија и групата дискутира околу 10 минути.

Фасилитаторите и објаснуваат на групата дека активноста ќе продолжи следниот ден.

Индикативни студии на случаи кои се претставени на групата. Последните два случаи се цитирани во алатката „Управување со контроверзии“ на СЕ, страници 30 и 42.

- ▶ Во рурална средина, во лицеј (училиште со ученици на возраст од 15-18 години), некои ученици одлучуваат да одат на матура во парови во придружба на врсници од ист пол. Тие исто така бараат да вежбаат и танцуваат валцер (што е главниот настан на матурата) во парови од ист пол. Некои ученици и наставници се противат на оваа одлука, користејќи анти - ЛГБТКИ + реторика. Група ученици го покренуваат прашањето до директорот на училиштето.
- ▶ Во урбан град има мешано средно училиште со културолошки богат прием на ученици на возраст од 11 до 16 години, кои претставуваат над 40 националности, вклучител-но и значителен број деца од сомалиско потекло. Тринаесет мажи од сомалиската

заедница беа осудени за кривични дела експлоатација на деца со бели девојчиња, по полициска истрага. Директорот беше информиран за развојот на настаните непосредно пред објавување на веста во локалните и националните медиуми.¹⁰

► Академијата Ларк Рајз е основно училиште со ученици на возраст од 3 до 9 години. Преку систем на фокус групи, училиштето откри дека учениците се незадоволни од начинот на работа на училишниот совет. Тие сметаа дека не ги претставува вистински сите ученици. Одговорноста паѓаше на само неколку ученици, додека повеќе сакаа да бидат вклучени. Исто така, имаше критики дека само добро воспитаните ученици можат да учествуваат.¹¹

Евалуација | 10 минути

Учесниците накратко ги споделуваат со групата своите коментари, чувства итн. од образовниот процес во кој беа вклучени на тој тренинг ден 1.

Опис на „Домашна задача“ | 5 минути

Како „домашна задача“, фасилитаторите ги мотивираат учесниците да „забележат“ контроверзии што ги гледаат или слушаат во вестите, на работа, во дискусиите на кои наидуваат на ТВ или други медиуми и во нивниот секојдневен живот, и да ги презентираат на следниот ден од тренингот.

ТРЕНИНГ ДЕН 2 | Вкупно времетраење: 4 часа

Активност за добредојде | 5 минути

Секој учесник ги споделува со групата чувствата / идеите непосредно пред да започне тренинг денот на СЗСК.

Презентација на „домашната задача“ од претходниот ден | 10 минути

Учесниците ги споделуваат различните контроверзии што ги забележале претходниот ден, претставени преку медиумите, работата и кое било друго социјално опкружување во кое се наоѓаат.

Активност 7, Дел II | 60 минути

Подгрупите кои претходниот ден работеа заедно на развивање на студиите на случај, сега ги разменуваат случаите на начин наведен од фасилитаторот. Тие работат на овие студии на случај, размислувајќи и смислувајќи идеи кои би можеле да придонесат за справување со контроверзните прашања што ги изразува секоја студија на случај.

Подгрупите исто така се охрабруваат да ги информираат своите колеги за сродни добри практики што нивните училишта успешно ги спроведуваат или ги спровеле. Предложено време: 30 минути
Потоа, подгрупите презентираат и дискутираат на пленарна сесија. Време: 25 минути

¹⁰ Управување со контроверзии, стр. 42

¹¹ Управување со контроверзии, стр. 30.

Презентација на стратегијата на СЗСК за справување со контроверзии преку неформално образование за човекови права | 20 минути

Фасилитаторите презентираат образовна програма што треба да се спроведе со учество на учениците за зајакнување на членовите на училиштето ефективно да се справуваат со конфликтите и контроверзните прашања што можат да се појават во училиштата. Програмата се состои од различни активности кои се однесуваат на учениците од основното и средното образование. Нејзините активности се поделени во три различни под-секции:

1. Тим билдинг - Емоции - Соработка
2. Мирен соживот и комуникација – Мирно решавање на конфликти
3. Социјална мобилизација

Пауза | 15 минути

Активност 8: Активности за мирна комуникација, „Мојот и нашиот цвет“ | 30 минути

Од секој учесник се бара да одвои 5 минути и да размисли за своите вредности, забележувајќи ги до цветот што сам го нацртал. По ова и во подгрупи од по 3-4 учесници, од нив се бара да ги разменат своите одговори и на тој начин да создадат заеднички цвет со атрибути и вредности за кои откриле дека ги делат. Подгрупите ги презентираат своите цвеќиња на пленарна сесија и се отвора дискусијата за тоа како групниот идентитет може / може да се развие во разнолико училиште, засновано на вредности и односи што ги поврзуваат членовите на училишната заедница под капата на човековите права и демократијата.

Активност 9: Активност за мирно разрешување конфликти „Можеме ли сите да победиме?“ | 40 минути

Ова е воведна активност за врсничка медијација која може да им се предложи на наставниците-учесници како пристап заснован на човекови права за мирно решавање конфликти и управување во училиштето. Сепак, активноста може да се одвива независно како начин да се сфати дека во повеќето случаи од секојдневниот живот перспективата на гледање на конфликтната ситуација како ситуација „победи-изгуби“ е доминантна. Оваа активност е шанса да се сфати дека постојат други перспективи и да се разговара за начини за едукација на членовите на училиштето кон алтернативна мирна опција за справување со спор или несогласување.

Учесниците работат во парови од двајца. Кога сите парови стојат еден спроти друг, фасилитаторите им ја даваат следната инструкција:

“Секој од вас има 3 минути да го доведе својот пар на своја страна. Доколку успеете да го направите тоа, наградата е 100 евра.”

Оваа инструкција е иста за сите учесници. Секој пар има 3 минути за преговарање, а потоа групата се враќа на пленарната сесија.

Со водство на фасилитаторите, секој пар презентира што се случувало во нивните соби и дали паровите дошле до некакви решенија. За време на дискусијата на пленарната сесија учесниците можат да разговараат за тоа како се чувствувале, дали нивните реакции би биле слични кога би морале да побараат нешто во реалниот живот, дали атрибутите на нивните личности се истакнале во начинот на кој ја презеле наградата за време на играта, кои решенија носат позитивни резултати при конфликт, слаби и силни елементи на секој начин за справување со конфликти итн.

Во повеќето случаи, резултатите може да бидат следниве:

- ▶ Никој не победува, бидејќи паровите не постигнаа заедничко решение. (Јас губам, ти губиш)
- ▶ Еден победува и ја зема наградата. (Јас победувам, ти губиш)
- ▶ Паровите се согласуваат еден да победи „на хартија“, но се согласуваат да ја поделат наградата потоа. (50-50)

Идеалното решение, сепак, за кое ретко се размислува е размена на соби (размена на места, размена на позиции). Во тој случај победуваат двата дела, по една награда за секој!

Упатството на активноста се толкува од мнозинството учесници дека треба да има само еден победник, иако тоа не го објавува фасилитаторот што ја чита инструкцијата.

Активност 10: Активност за демократско донесување одлуки „Симулациска активност за колективно донесување одлуки“ | 50 минути

Учесниците се запознаваат со колективен процес на демократско донесување одлуки преку согласност. Фасилитаторот го координира процесот, информирајќи ја групата како да продолжи.

Учесниците се информирани дека треба колективно да одлучат за тоа кое од следниве прашања е најважно и треба да се реши директно за време на состанокот на наставниците.

1. Учениците бараат да имаат посебни оброци во училишната менза за нивните врсници кои имаат посебни потреби за исхрана врз основа на нивната религија или начин на живот.

2. Учениците бараат да водат кампања за човекови права, додека директорот и наставниците на училиштето веќе најавија кампања за историјата и традицијата.

3. Учениците одбиваат да се приклучат на пробите за парада и не учествуваат во училишната парада. Процесот подолу ги следи главните принципи на согласно донесување одлуки врз основа на социократијата и може да ја олесни секоја група од ограничен број членови. Може да им се предложи на наставниците како партиципативен и инклузивен модел на донесување одлуки во училиште.

Основни чекори:

ФАЗА 1

► За секој проблем има по еден претставник кој го презентира пред групата.

► Се поставуваат прашања со цел да се осигура дека сите учесници го разбрале проблемот на ист начин.

ФАЗА 2

► Круг на ставови

► Прашања

► Втор круг на ставови

ФАЗА 3

► Фасилитаторот ги обработува повратните информации со цел да развие нов предлог, врз основа на ставовите што ги искажаа учесниците. Тој/таа ѝ го објаснува на групата начинот на кој се синтетизирани овие ставови во нов предлог обидувајќи се да го направи прифатлив за сите членови на групата.

► Потребна е согласност од групата.

Евалуација на тренингот | 10 минути

Активност за евалуација: Сад на очекувања

Учесниците ги споделуваат своите коментари за евалуација интерактивно со запишување на нивните белешки на сликата од садот на очекувања создадена на првиот ден од тренингот. Она што можат да го изразат таму е дали нивните очекувања се исполнети или не, дали е додадено или реализирано повеќе и какви било други коментари што сакаат.

Доколку времето дозволува, своите впечатоци и чувства тие можат да ги споделат и на пленарната сесија.

2.2: Евалуација на 8-часовните обуки од страна на наставниците, директорите на училиштата и училишните службеници

Севкупно, 447 образовни чинители од Грција, Северна Македонија и Бугарија учествуваа на тренинзите на проектот СЗСК за справување со контроверзии во училиштата. Учесниците изразија голем интерес да научат како да управуваат со контроверзните прашања и активно учествуваа во обуката споделувајќи искуства, ставови, давајќи предлози и коментари за тоа како управувањето со контроверзните прашања во училиштата може да придонесе за решавање на проблемите во нивните училишни заедници. Учесниците беа заинтересирани да ги направат нивните училишта поинклузивни и подемократски, како и да усвојат методологија и алатки за образование за човекови права во нивната секојдневна училишна практика.

Учесниците имаа многу позитивни, охрабрувачки и конструктивни коментари и повеќето од нив сметаа дека програмата е многу корисна, водена од искусен тим со многу добра образовна методологија и ги опреми со професионални вештини корисни за решавање конфликти и управување со контроверзни прашања во нивната

училишна средина. Она што беше исто така многу важно за учесниците беше тоа што тренингот беше шанса тие да ги изразат и споделат со своите колеги подлабоките размислувања и грижи за нивната суштинска улога како наставници. Тренингот, исто така, ги инспирираше и ги мотивираше да работат поактивно кон развојот на подемократски училишта.

Според учесниците, овие алатки за обука можат да ги водат кон професионален раст, но и личен развој, особено во однос на препознавање на контроверзиите во училишната средина и изборот на соодветниот пристап. Учесниците сметаа дека најкорисниот аспект на методологијата за обука е нејзиното засновање во реалноста, а не само теоријата. Учесниците со задоволство би ја препорачале програмата на своите колеги заради нејзината јасност, динамичност, спонтаност, практична вредност, слобода на изразување, како и за стекнување нови искуства и шанса да дебатираат и да ја подберат нивната интеракција со учениците преку активно учество и добро осмислени активности кои инспирираат критичко размислување и дискусија.

Според учесниците, најчестите контроверзии меѓу членовите на училиштето вообичаено се појавуваат за прашањата на културата и религијата, хомосексуалноста, родовите улоги, попреченоста и потеклото. И покрај фактот дека наставниците ја препознаваат важноста за справување со контроверзии на училиште, поголемото мнозинство од нив се изјаснуваат дека не се во состојба да интервенираат на продуктивни начини. Наставниците се соочуваат со предизвици во создавањето безбеден простор со цел да се деконструира моментално доминантниот дискурс кој репродуцира контроверзни прашања и кружи во медиумите и меѓу семејствата. Интернетот е исто така простор кој претставува ризици и грижи во однос на справувањето со контроверзните прашања особено во период кога онлајн образованието е во експанзија.

Тренинг сесиите ги зајакнаа наставниците-учесници да се справуваат со контроверзии во нивната училишна средина користејќи соодветни алатки за образование за човекови права. Наставниците ја поддржаа идејата за промовирање на партиципативни процеси во училишното управување и донесување одлуки, вклучување во нивните наставни практики, усвојувајќи ги како поширок став и вклучувајќи ги родителите во повеќе училишни процеси на донесување одлуки.

Учесниците посочија дека справувањето со контроверзните прашања придонесува за целта за создавање демократски амбиент во училишната средина, но и помага да се едуцираат учениците да размислуваат научно и да бидат активни граѓани, да го зголемат своето знаење и вештини за аналитичко размислување, да научат да почитуваат различни идеи, да го променат своето однесување. Наставниците изразија став дека вредностите и принципите на човековите права треба да бидат интегрирани во секој аспект од училишниот живот како што се нормите и прописите и да бидат високо на агендата на пошироката наставна заедница.

Заклучокот донесен врз основа на приоритетите поставени од учесниците за време на тренинг сесиите на СЗСК во сите три партнерски земји, беше дека мирната комуникација и разрешувањето конфликти треба да се вклучат во училишните програми кои се бават со контроверзии. Само после тој чекор, учесниците веруваат дека членовите на училиштето би биле подготвени да учествуваат во активности насочени кон демократска расправа и справување со контроверзните прашања како оние што се поставени во тренинг сесијата за наставниците. Врз основа на собраните повратни информации и идеи, партнерските организации продолжија со развојот на предложените училишни програми споменати подолу.

2.3: Едукативни работилници за ученици од основно и средно училиште

Плановите за работилници вклучени во образовните програми предложени подолу се развиени со завршување на 8-часовните СЗСК тренинзи за наставната заедница во Грција, Северна Македонија и Бугарија врз основа на повратните информации и идеите на учесниците. Програмата вклучува двочасовни партиципативни работилници за вишо основно, како и за нишо и вишо средно образование, со различни активности по возрастна група. Предложените активности придонесуваат за подобрување на односите помеѓу сите членови на училиштето бидејќи овозможуваат учесниците да негуваат вештини за ефективна комуникација и позитивно управување со конфликти во училиштето и во која било социјална средина. Поконкретно, активностите им помагаат на учесниците од сите возрасти да развијат вештини за активно слушање и емпатија, со што се постигнува мирна коегзистенција и соработка меѓу нив во здрава средина на меѓусебно почитување и прифаќање на различностите, далеку од каква било форма на насилство. За средношколците, активностите исто така имаат за цел демократска и социјална мобилизација на учениците така што ќе ги здружат во колективни акции за демократски општествени промени.

Општата цел на програмата е да се промовира демократијата, мирот и човековите права преку образование. Предложените активности се очекува да ги подготват членовите на училишната заедница да станат поактивни во

нивниот училишен живот, и пошироко, во нивниот социјален живот и да помогнат да се создаде општество засновано на правда, прифаќање и мирен соживот. Предложените активности немаат за цел справување со контроверзии сами по себе, туку подготовка на теренот за демократско управување со секаков вид конфликт во училиште.

Степен на образование: вишо основно училиште, нишо и вишо средно училиште

Категорија на едукативни активности: искусвени, партиципативни едукативни работилници

Клучни зборови: соработка, почитување, човекови права, позитивна клима, намалување на агресивното однесување, управување со конфликти, соживот, разбирање, прифаќање, социјална мобилизација

Општа цел: промовирање на демократското образование, поддршка на училиштата да работат мирно, во согласност со вредностите за човекови права, зајакнување на социјалната улога на училиштата

Цели:

- ▶ Познавање на себе и другите, самозајакнување
- ▶ Промовирање на почитување на правата и чувствата на другите
- ▶ Создавање позитивна и креативна клима во училницата
- ▶ Намалување на агесијата и сите форми на насилство во училиште
- ▶ Ефективно управување и намалување на конфликтите во училишната средина
- ▶ Промовирање на соработка за постигнување на заеднички општествени цели
- ▶ Негување култура на демократски дијалог и соработка на училиште

Имплементација:

Секоја едукативна работилница од програмата има времетраење од 2 училишни часа и може да се спроведе самостојно со учество од 10-25 ученици (обично по училишен час). За секој училишен час може да се состави различна работилница со активности кои ги задоволуваат потребите и интересите на учениците. Структурата е слична за сите работилници. По искусвените, партиципативни активности, по секоја работилница следи дискусија во кругот (пленарна). На крајот од секоја работилница има круг на евалуација од учениците учесници на начин опишан во овој прирачник.

Методологија:

Програмата е дизајнирана според принципите на неформално образование. Таа се заснова на активно учество на учениците кои преку интерактивните активности на програмата имаат можност подобро да се запознаат себеси и другите, да слушаат, перципираат, сочувствуваат со членовите на групата и да научат како да се изразат себеси, и да комуницираат во заеднички услови на прифаќање и почитување. Тие се обучени да бидат активни, демократски граѓани, да размислуваат критички, да бидат свесни за социјалните прашања и спремни да го подберат општеството. Програмата се заснова на соработувачки процес насочен на ученикот, што негува емпатија и комуникациски вештини кај учесниците, главно преку групни и индивидуални активности на невербална комуникација, активно слушање и преформулирање, играње улоги и активности за вежбање колективно донесување одлуки во група. Преку искусвени и групни активности на учениците исто така им се дава можност да ја негуваат својата имагинација, креативност и критичка свест со цел да се перципираат себеси како активни делови на социјална група каде што комуницираат со почит и еднаквост.

Активностите бараат од тренерот да создаде безбедна, пријателска и пријатна средина, така што сите членови на групата се чувствуваат удобно да се изразуваат, да заземаат ставови, да се согласуваат и да не се согласуваат мирно. Тренерот е тука за да го модерира разговорот, да го олесни разговорот, да поставува прашања и да ги мотивира учесниците слободно да се изразат, секако држејќи се настрана од навреди и секаков вид вербално насилство. Кога е потребно, тренерот може да сумира и да понуди повеќе информации и искуства кои можат да им помогнат на учесниците да еволуираат когнитивно и социо-емоционално.

Тренерите многу се охрабруваат да ги изберат и приспособат алатките на неформалното образование според целите на учењето, потребите и секое посебно потекло на вклучената група. Во секој случај, образовниот процес тече различно секој пат бидејќи е обликуван од групата учесници, која е живо јадро на образовниот процес.

Предложените активности може да се одвиваат во училишен контекст, како и во други рамки, како на пример при планирани посети на граѓанското општество и локални актери, на училишни фестивали, светски денови итн. Доколку е можно, се предлага секоја работилница да биде координирана од двајца наставници наместо еден, така што нивната соработка го разбива традиционалниот модел на образование насочен кон наставникот.

2.3.1: Активности за ученици од виши одделенија во основно училиште

Запознавање – Тим билдинг активности

Прашања за запознавање (25')

Возрасна група: 9+

Цел(и): јакнење на тимските врски, негување на комуникациските вештини меѓу членовите на групата

Материјали: хартија, моливи

Опис: „Кога првпат ќе запознаете некого, што сакате да знаете за него/неа?“

На пример: Што би сакале да знаете за него/неа кога ќе дојде ново дете во вашето одделение? Фасилитаторот ги запишува изјавите на картички и ги поставува на флипчарт. Одговорите потоа групата може да ги категоризира во оддели како што се потекло, култура, хоби, соништа итн. Дискусијата во одделението може да се занимава со прашањето дали има сличности помеѓу одговорите и зошто ни се потребни овие информации. Оваа активност може да се користи за дефинирање на индивидуалниот и социјалниот идентитет и служи како вовед во други активности во врска со интеграцијата на различностите.

Средба во воз (25')

Возрасна група: 9+

Цел(и): развивање врски на доверба меѓу членовите на тимот со истражување на разликите и сличностите меѓу нив

Материјали: картички, моливи

Опис: Фасилитаторот му дава по една празна картичка на секој учесник. Од учесниците се бара да замислат дека пристигнуваат на железничка станица и дека наскоро ќе сретнат некој што не ги познава. Ги охрабруваме да напишат опис за себе на нивните картички. Картичките се собираат во кутија. Еден учесник по случаен избор избира картичка и ја чита на групата, а групата потоа се обидува да погоди кој е опишан. Кој ќе погоди точно, ја извлекува следната картичка. Процесот се повторува додека не се извлече последната картичка. Дискусијата може да одговори на следниве прашања: Што е заедничко во описите? Кои се најчестите карактеристики посочени во описите? Кои информации не се вклучени? Ве изненади ли нешто од оваа вежба? Што мислите, која е целта на оваа вежба?

Нешто позитивно (10')

Возрасна група: 7+

Цел(и): развивање самодоверба, развивање позитивна комуникација меѓу членовите на групата

Материјали: тамбура

Опис: Фасилитаторот ритмички удира на тамбура и ги упатува учесниците слободно да шетаат низ кругот додека чука тамбурата. Штом тамбурата престане да чука, секое дете се претставува со оној што случајно ќе го сретне пред себе кажувајќи нешто позитивно едно за друго. Процесот се повторува додека речиси сите не разговараат меѓу себе. Потоа учесниците се враќаат во круг. Секој изразува како се чувствува со кратка фраза или скица и тоа го запишува на картичка. Сите картички се ставаат во средината на кругот. Може да следи дискусија заснована на следниве прашања: Колку се важни позитивните чувства за нас? Како може да се активираат позитивни чувства во група? Кои други позитивни чувства не се споменати за време на оваа активност? Кои услови/околниности можат да ги создадат тие позитивни чувства за вас? Дали односите во нашето одделение/училиште се такви што можат да генерираат позитивни чувства кај сите негови членови? Какви промени би можеле да се направат за да се создаде средина на позитивни чувства во нашето одделение/училиште? Оваа активност може да се користи како вовед во понатамошни активности за укажување, изразување/комуникација и управување со чувствата во групата.

Емоции

Насмеана кутија (20')

Возрасна група: 9+

Цел(и): изразување емоции, вежбање комуникација и соработка во групата

Материјали: кутија, картички со зборови

Опис: Фасилитаторот ставил во кутија парови картички со зборови кои одговараат на позитивни чувства и услови (на пр. 2 картички со зборот радост, 2 со зборот оптимизам, 2 со зборот соработка, 2 со зборот пријателство, 2 со зборот комуникација, итн.). Секој учесник избира картичка по случаен избор. Кога секој учесник ќе избере картичка, фасилитаторот бара од учесниците да се прашуваат низ училницата и да го најдат своето „совпаѓање“, т.е. личноста што го избрала истиот збор како нив. Секој пар се состои од личност А и личност Б. Членот А се обидува со своето тело да го изрази чувството изразено во картичката. Членот Б се обидува да ги следи движењата и изразите на членот А преправајќи се дека е негово/нејзино огледало. Активноста е тивка, но корисно е во позадина да се слуша тивка, релаксирачка музика.

Емоции во групата (20')

Возрасна група: 10+

Цел(и): да се разберат нечии чувства, да се развие емпатија

Материјали: -

Опис: Двајца учесници ја напуштаат просторијата. Во нивно отсуство, другите учесници избираат да одглумат емоција, како што се среќа, лутина, фрустрација, возбуда, досада, осаменост итн. Двајцата учесници се враќаат, а другите ја прикажуваат емоцијата што ја избрале на заеднички договорен начин. Двајцата учесници се обидуваат да ја погодат изразената емоција. Процесот се повторува онолку пати колку што е потребно. Дискусијата може да се заснова на следниве прашања: До учесниците кои ја напуштиле групата: Дали беше лесно да се погодат емоциите? До целата група: Колку беше лесно да се изрази емоција? До сите: Зошто е важно да знаеме како се чувствуваат луѓето околу нас? Потоа, членовите на групата можат да споделат искуства што им предизвикале позитивни чувства. Преку примерите, се фокусираме на важноста на мирната комуникација и интеракција помеѓу која било група и во која било социјална средина со која комуницираме (семејство, пријатели, училиште, работа итн.)

Кромидот на сличноста (25')

Возрасна група: 10+

Цел(и): зајакнување на тимските врски, развивање вештини за прифаќање и комуникација

Материјали: -

Опис: Фасилитаторот бара од учесниците да формираат внатрешен и надворешен круг (слоевите на кромидот) и да застанат еден спроти друг. Од секој пар што се соочува еден со друг се бара да најде (многу брзо) нешто заедничко помеѓу нив двајца (навика, мислење, потекло, однесување, желби, интереси итн.) и начин да го изразат тоа. Фасилитаторот може да спомене неколку примери на потенцијални сличности, како што се омилена храна, работи што не ги сакаме на училиште, културни навика на нашите семејства, музика што ја сакаме, првата работа што ја правиме кога ќе се разбудиме наутро итн. Во зависност од групата, изразувањето на овие заеднички карактеристики може да поприими каква било форма која ќе ја изберат од учесниците или фасилитаторот може да предложи конкретни начини на изразување, барајќи од учесниците „да го кажат тоа со песна“, „да изведат малку имитација“, „да создадат мала поема“, „да покажат со звуци“, „да покажат со симбол“ итн. Откако ќе се направи тоа, надворешниот круг на кромидот се поместува за една позиција надесно и секој нов пар мора повторно да најде нова сличност и да го изрази тоа. Тие продолжуваат да се движат надесно додека кругот не стигне до крајот.

Кромидот на разлика (30')

Материјали: -

Опис: Претходната активност се повторува, но овој пат учесниците се фокусираат на разликите наспроти сличностите. Темите може да бидат исти како погоре или може да покриваат други области како спорт, училишни предмети, филмови, навика во исхраната или атрибути на нечиј идентитет како на пример религија, потекло, култура, пол итн. Учесниците ги откриваат нивните разлики и што може тие да претставуваат во општеството. Во секој одговор фасилитаторот застанува да ја нагласи димензијата која е заедничка и ги обединува учесниците без разлика на тоа какви разлики може да постојат. На пример, може да постојат заедништво помеѓу суштината и пораките на официјалните религии. Иако се сосема различни, луѓето од различни култури може да делат сличен начин на живот.

На крајот од двете фази од активност „кромид“ групата може да дискутира за следниве прашања: Кои сличности/разлики не изненадија? Кои се сличностите и разликите што ги забележавме? Колку нашите разлики можат да бидат комплементарни? Зошто е важно со каква било форма на насилство (на пример, навреди, социјално исклучување, физичко насилство) да не се ограничи како изразувањето на индивидуалниот идентитет така и слободниот избор на нашите врсници? (на пример, јазикот што се зборува, полот, физичките и други карактеристики, но и изборот на активности, облеката, изборот на храна итн.)?

Живо огледало (15')

Возрасна група: 10+

Цел(и): идентификување на чувствата, развивање на емпатија

Материјали: -

Опис: Еден учесник го претставува „лицето“, а друг „сликата во огледало“. „Лицето“ силно размислува за одредено емотивно искуство, покажувајќи го неговото/нејзиното чувство со израз на лицето и телото. Детето „огледало“ ги репродуцира како огледалото изразите на лицето и телото на првото дете. Ја препознава емоционалната состојба на детето „лице“ и се обидува да погоди од каде потекнува. На детето „огледало“ му дозволуваме пет обиди за погодување. После секој обид даваме помошна трага, како на пример: „Да, има врска со семејството“ или „Не, има врска со училиштето“. Ќе се осигураме дека сме им објасниле на децата дека можат да споделуваат само лични искуства, чувства и мисли без да ги откриваат искуствата на другите учесници кои можеби сакаат нивните искуства да ги зачуваат приватни.

Соработка

Робот и инженер (10')

Возрасна група: 8+

Цел(и): вежбање соработка

Материјали: -

Опис: Учесниците формираат групи од тројца. Едниот е инженерот, а другите двајца се роботите. Роботите стојат еден до друг. Кога инженерот ќе ги допре нивните глави, тие почнуваат да се движат, но одат само напред. Дури и да удрат во пречка, не можат да се свртат. Целта на инженерот е да ги доведе двата работи лице в лице. Може да ги натера да свртат десно под агол од деведесет степени со допирање на десното рамо и слично да свртат лево под агол од деведесет степени со допирање на левото рамо.

Кој се смени? (15')

Возрасна група: 8+

Цел(и): вежбање меморија и вештини на соработка

Материјали: -

Опис: Еден учесник влегува во кругот, клекнува, ги затвора очите. Потоа, две деца ги менуваат местата едно со друго. Детето во центарот станува и се обидува да погоди кој ги сменил местата. Процесот се повторува со другите учесници. Може да се случи и двајца учесници да останат во центарот на кругот, со што ќе се зајакне елементот на соработка меѓу нив.

Завршете ја сликата (15')

Возрасна група: 10+

Цел(и): вежбање вештини на соработка

Материјали: хартија, маркери, компјутер или озвучување за пуштање музика

Опис: Фасилитаторот става бели ливчиња на различни места во просторијата. Сè додека музиката свири, децата слободно талкаат во просторијата. Секогаш кога музиката ќе престане, тие треба да изберат хартија и да направат краток цртеж. Фасилитаторот објаснува дека секогаш кога музиката ќе престане, учесниците треба да изберат друга хартија и да го завршат цртежот што е веќе таму. Може да има одредена тема, на пример: „ден на училиште“.

Грб со грб (10')

Возрасна група: 10+

Цел: вежбање вештини на соработка

Материјали: хартија, маркери

Опис: Двајца ученици стојат грб со грб. Фасилитаторот му дава на еден од нив парче хартија со неправилна форма на неа. Без да се гледаат еден со друг, едниот ученик се обидува да му објасни на другиот како да ја нацрта формата од хартијата што ја добил од фасилитаторот. Другиот ученик се обидува на лист хартија да ја нацрта формата според описот. Некои прашања што треба да се дискутираат: Дали беше лесно или тешко да се соработува? Што мислите, што ја олесни или комплицираше вашата комуникација? Дали во вашето секојдневие на училиште има случаи кога чувствувате дека другите не ве разбираат? Кои се предусловите за ефективно комуницирање со другите? Оваа активност може да биде воведна за понатамошни активности поврзани со активно слушање и мирна комуникација.

Од уништување до создавање (30')

Возрасна група: 10+

Цел(и): зајакнување на учесниците на лично и на колективно ниво, да негуваат дух на соработка, да ја развијат нивната имагинација и креативност

Материјали: хартија, маркери, лепила

Опис: Од секој учесник се бара поединечно да ја нацрта „својата најубава слика“ на лист хартија, користејќи какви било бои и форми што ќе посака. Кога ќе завршат, фасилитаторот бара од нив да ги искинат своите цртежи на парчиња. Ова е обично болно, но од учесниците се бара да го сторат тоа и да ги задржат сите парчиња. По ова, учесниците формираат парови и ги спојуваат нивните искинати парчиња со нивните парови. Сега со парчињата што ги имаат се бара да направат нова композиција - колаж - на нов лист хартија. Тие можат да сликаат дополнителни работи, да дадат нови значења, да направат тродимензионална слика и, генерално, слободно можат да создадат каква што сакаат композиција во договор со партнерот. За време на дискусијата ги замолуваме учесниците да ги споделат своите чувства за искуството од активноста. Која слика на крајот им беше поинтересна -- онаа што сами ја направија, или онаа што ја создадоа во парови? Во дискусијата можеме да ја истакнеме важноста на соработката и меѓусебната поддршка, особено во случаи кога некој чувствува дека нешто важно за неговиот/нејзиниот живот штотуку е уништено.

Мирен соживот и комуникација

Очекувања (30')

Возрасна група: 11+

Цел(и): подобрување на комуникацијата, соработката, критичкото размислување

Материјали: голема хартија, маркери

Опис: Учесниците се поделени во групи од 3-5 и дискутираат што значи мирен соживот на училиште за секој од нив. Потоа, она што е дискутирано во секоја група се презентира на пленарна сесија. Фасилитаторот јасно дава до знаење дека треба да се слушнат сите ставови и дека нема правилна и погрешна перцепција бидејќи секој придонесува и споделува со групата. Фасилитаторот ги запишува сите ставови слушнати на пленарната сесија на големо парче картон. Од оваа активност, тогаш може да произлезе „договор“ на одделението, со посветеност на сите членови на одделението да комуницираат во мирните услови кои ги споменале. Оваа активност може да биде воведна во други активности поврзани со превенција и соочување со насилство и/или малтретирање во училиштата, како и за понатамошни активности за ефективна и позитивна комуникација меѓу членовите на групата.

Внимание - опасност! (30')

Возрасна група: 10+

Цел(и): подобрување на самоизразувањето, подобрување на комуникациските вештини

Материјали: хартија, маркери

Опис: Фасилитаторот им објаснува на децата дека еден начин да ги намалиме конфликтите и агесијата во нашиот секојдневен живот е да ја зајакнеме нашата способност да ја препознаеме растечката тензија во некои ситуации. Учесниците се охрабруваат да размислуваат за такви ситуации кои можат да доведат до тензија, а во некои случаи и насилство. Доколку членовите на групата се двоумат и не влегуваат во дискусија, фасилитаторот може да започне со личен пример, а потоа списокот може да се прошири со примерите до кои учесниците доаѓаат. По завршувањето на овој дел од активноста, можеме да продолжиме на групна дискусија барајќи од учесниците да ја завршат реченицата:

„Можеме да очекуваме проблеми кога...“

Можни одговори може да бидат:

„Кога сме под стрес за некој настан што треба да се случи, кога не сме се подготвиле за нешто што се случува, кога нашиот личен простор е нападнат или нарушен, кога некој што го сакаме е во неволја“ и сл. По ова, учесниците избираат проблематична ситуација од креираната листа и се обидуваат со повеќе детали да замислат како реагира инволвираната личност.

Прашањата што ја водат нашата дискусија се:

Со кои знаци можеме да кажеме дали некој е гневен? Какви знаци емитува нашето тело кога сме гневни?

► Невербални примери: црвено лице, суви усни, стегана вилица, треперење, тресење на рацете, вкочанет поглед итн.

► Вербални примери: груби зборови, навредлив јазик и сл.

► Знаци што ги емитува телото: забрзан пулс, стегнат стомак, вртоглавица итн.

Ако забележиме некои од овие знаци кај нас или кај друг(и) рано, има ли нешто што можеме да направиме за да избегнеме ескалација на ситуацијата? Ако е така, што би можело да биде тоа?

Учесниците, доколку сакаат, можат и да нацртаат знаци на гнев или физички да ги претстават.

Цветот на решение (15')

Возрасна група: 10+

Цел(и): подобрување на самоизразувањето, подобрување на комуникациските вештини

Материјали: големи парчиња хартија, маркери, пост-ит белешки

Опис: Фасилитаторот црта цвет на флип-чарт. Секој учесник пишува или црта на пости-ит белешката начин за контролирање на гневот (на пр. длабоко дишење, затворање очи и броење до десет, заминување на некое време итн.). Потоа, на ливчињата на цветот ги ставаат пост-ит белешките. Учесниците стојат пред флип-чартот и во тишина ги читаат сите идеи напишани на белешките. После тоа, тие избираат и презентираат во групата три од идеите кои најмногу им одговараат во однос на контролирањето на нивниот гнев.

Театарска игра: (60')

Возрасна група: 10+

Цел(и): подобрување на соработката, подобрување на комуникациските вештини и критичкото размислување, подобрување на колективното донесување одлуки

Материјали: -

Опис: Учесниците се поделени во четири групи и секоја група го добива следното сценарио (иста за сите групи):

Сценарио: Некои деца (А+Б) се забавуваат на училиште, се бркаат едни со други и фрлаат капа наоколу - поради тоа случајно ви паѓа храната (Ц). Тие постојано се смеат правејќи разни шеги.

А: Фрли ја капата овде! Над нивните глави!

Б: Фати ја!

А: (се обидува да ја зграпчи капата, удира во масата и му ја турка на земја храната на детето Ц, но без да обрне внимание, продолжува да му вика на Б: Наваму!

Ц: Еј! Тоа беше мојата храна!

А: Што рече? му вели на Ц кој се жали. И веднаш, пак, игнорирајќи ги неговите поплаки, му се обраќа на Б: Еј, фрли ја! Не дозволувај да ја фати!

Ц: Дали знаете дека вие сте виновни што ми падна храната? (со повисок глас)

А: Морав да ја фатам капата! (иронично)

На учесниците им се дава малку време за да ги поделат улогите, да го збогатат сценариото како што сакаат и да дојдат до решение за проблемот пред ситуацијата да излезе од контрола. Потоа, секоја група ја прикажува својата игра и следи дискусија за решенијата предложени од секоја група и за понатамошни мирни начини за решавање на разликите.

Училиштето на мирот (30')

Возрасна група: 10+

Цел(и): зајакнување на соработката, комуникацијата, креативноста и имагинацијата

Материјали: хартија, маркери, списанија, лепила, ножици

Опис: Учесниците се поделени во подгрупи од 4-6 члена. Им се дава парче хартија (1 x 1 m) и упатство да визуелизираат замислено место во се наоѓа училиште, каде сè е пријатно и мирно. Учесниците дискутираат и го илустрираат училиштето на мирот на нивните листови. Тие ја цртаат околината, правилата, наставната програма, активностите, односите меѓу членовите на училиштето, објектите и сè друго што сакаат. Дозволено им е да користат различни материјали и техники како што се сликање, колаж, текст итн. Исто така треба да најдат наслов за нивната работа. Групите ја презентираат својата работа на пленарна сесија. Дискусијата може да ги постави следниве прашања: Дали беше тешко да се договорите? Што ве инспирираше да ги осмислите вашите идеи? Од идеите што ги презентиравте, која мислите дека е реална и може да се имплементира и ќе зависи само од вас во напорите да се создаде училиште за мир? Кои се можните начини да ја пренесете вашата желба да живеете во училиште на мир на луѓето кои можат да донесат промени, како што се наставниците, директорите на училиштата, родителите, училишните службеници, локални актери и други? Постерите може да се закачат на ѕидот на одделението.

Евалуација

Моите впечатоци ги изразувам во текстови или цртежи (10')

Возрасна група: 8+

Цел(и): изразување на впечатоците на учесниците од образовната програма, предлагање на начини за подобрување, споделување на позитивни и негативни искуства и чувства од процесот, оценување на себе и групата.

Материјали: хартија, моливи

Опис: Фасилитаторот им дава на учесниците парче хартија и ги охрабрува да напишат или да ги нацртаат своите впечатоци и чувства за образовната програма. После ова, кој сака може да ја сподели својата работа со групата. На пленарна сесија, секое лице може да ги сподели своите впечатоци, да разговара за она што го научил и стекнал од активноста.

Букет цвеќе (5')

Материјали: -

Опис: Учесниците ги виткаат нозете и берат замислени цвеќиња, а потоа седат во круг. Тие го даваат букетот на личноста што седи до нив кажувајќи нешто позитивно за него или неа (насмеана, нежна, трпелива, поддржувач, добар слушател, самоуверена итн.).

2.3.2: Активности за ученици од нижи и виши средни училишта

Запознавање – тим билдинг

Се претставувам презентирајќи 3 предмети (15')

Возрасна група: 13+

Цел(и): запознавање, зајакнување на односите во групата

Материјали: кои било предмети избрани од учесниците со цел да се претстават во групата

Опис: Учесниците се претставуваат пред групата преку три предмети што ги носат во кругот. Овие предмети можат да го опишат нивниот секојдневен живот, нивните чувства токму во тој момент, нивните омилени активности или што било друго што ќе одлучат да го споделат како начин за претставување во групата.

Мирен соживот и комуникација

Дали навистина слушаме? (40')

Цел(и): негување на вештини за активно слушање, подобрување на способноста за разликување помеѓу насилна и ненасилна комуникација, промовирање на ненасилна комуникација помеѓу членовите на групата

Материјали: листови со упатства, хартија, молив

Опис: Фасилитаторот ги дели учесниците во две групи. Од членовите на првата група се бара да размислат за најважните прашања со кои се соочува човештвото денес, а кои бараат итно решавање. Тие седат еден до друг, и сите имаат празен стол свртен кон нив.

Секој член од втората група добива различен лист со инструкции. Можни инструкции се:

- ▶ Воспоставете контакт со очи со говорникот на секои 5 секунди. Во исто време, свиркајте непрекинато додека тој/таа зборува.
- ▶ Гледајте го говорникот во очи на секои 5 секунди. Од време на време, просевајте се.
- ▶ Никогаш не гледајте го говорникот во очи. Држете го вашиот поглед вперен во агол од собата.
- ▶ Спуштете се на столот, гледајте најмногу во подот и многу малку гледајте во говорникот. Често затворајте ги очите, како да заспивате.
- ▶ На секои неколку секунди кога зборува говорникот, викајте гласно „Нема шанси! Што зборуваш?“ или „Каква е оваа глупост?“ итн.
- ▶ Гледајте и слушајте го внимателно говорникот. Кога се согласувате со нешто што го тврди говорникот, насмевнете се и климајте со главата. Задржете љубезен израз на лицето, без разлика што слушате. Забележете ги точките што би сакале да ги коментирате откако говорникот ќе заврши.

Побарајте од членовите на првата група да ги изнесат своите аргументи за 1-2 минути, при што членовите од втората група слушаат и реагираат на начин наведен во нивните упатства. Откако членовите на првата група ќе завршат, членовите на втората група откриваат какви инструкции имале.

Дискусијата може да одговори на следниве прашања: Кои реакции укажуваа дека слушателите слушаат? Какви би можеле да бидат чувствата на слушателите и говорниците во секој случај? Во реалниот живот, кога чувствуваме дека некој не слуша, а како се чувствуваме кога тој/таа не слуша? Какви се обично нашите реакции кога не не слушаат? Зошто е важно да ги слушаме нашите соговорници? Дали навистина слушаме во секојдневниот живот? Под кои услови сме поефикасни во однос на нашите комуникации? Какви резултати носи ова? Кои се елементите и предусловите кои обезбедуваат ефективна комуникација?

Истото, или во спротивно... (40')

Цел(и): практикување на ненасилно изразување и комуникација, подобрување на комуникациските вештини во групата

Материјали: хартија, маркери, хартиена лента

Опис: Од учесниците се бара да ги напишат следните реченици на лист хартија, една до друга:

ШТО ЗАБЕЛЕЖУВАМ, ШТО ЧУВСТВУВАМ, ШТО МИ ТРЕБА, ШТО БАРАМ

Потоа, на друг лист хартија, фасилитаторот ги пишува следните две реченици:

Мојата сестра е неуредна. Својата валкана облека ја фрла насекаде, во собата што ја делиме.

Членовите на групата дискутираат дали таквиот пристап кон начинот на кој комуницираме може да донесе промена во нечие однесување. Каков е обично исходот кога комуникацијата се заснова на навреди и напади меѓу две страни? Каков вид на однесување доведува до конфликт? Каков вид на однесување доведува до решавање на конфликтот? Дали постои вообичаен начин на кој реагираме секој пат? Од што зависи ова? Под кои околности и услови можеме ефективно да комуницираме со другите?

По оваа дискусија, од учесниците се бара да ги преформулираат горенаведените реченици, користејќи го моделот на ненасилна комуникација во која го изразуваме она што го набљудуваме, како се чувствуваме во врска со тоа, какви промени би сакале да видиме и што точно го прашуваме соговорникот.

На пример, новиот начин на комуницирање на нашиот став може да се преформулира на следниов начин: „Постојано ја оставаш облеката насекаде во собата. Ова ме нервира и многу се лутам секогаш кога ќе се случи. Треба да живеам во чист простор каде се чувствувам почитувано. Те молам да ги средиш своите алишта и да не ги оставаш насекаде, особено кога се валкани. Не ги оставај на моето биро или на мојот кревет“.

Учесниците потоа работат индивидуално и создаваат свои случаи на конфликт.

Тие прво се изразуваат како што би се изразиле во секојдневниот живот за прашањето што ги мачи, а потоа го преформулираат, по моделот: ШТО ЗАБЕЛЕЖУВАМ, ШТО ЧУВСТВУВАМ, ШТО МИ ТРЕБА, ШТО БАРАМ

Индикативна листа на потреби: прифаќање, уважување, љубов, доверба, почит, нежност, дружење, смиреност, исполнетост, безбедност, воздух, вода, храна, чиста околина, личен простор и време итн.

Индикативни прашања за дискусија: Во нашите меѓучовечки конфликти, кој од двата начини обично ги избираме да комуницираме? Од што зависи нашата реакција? Кои се резултатите што можеме да ги очекуваме во секој случај? Дали се чини веројатно дека сите ние ќе развиеме начини на комуникација кои не вклучуваат навреди, напади итн.? Од што зависи ова? Дали би можеле, дали би сакале да пробаме друг начин на управување со конфликти во нашата група?

И објаснуваме на групата дека ваквиот начин на управување со конфликти на почетокот можеби ни изгледа чуден, бидејќи не сме навикнати да комуницираме на овој начин, но може да ни помогне да сфатиме што нè мачи и што може да нè доведе во конфликт, да ги дефинираме нашите чувства и потреби конкретно и да предложиме решение за прашањето што нè засега, што тешко дека ќе се случи кога избираме агресивни начини на комуникација.

Постепено, и ако сите членови на тимот се обучени на таков начин, комуникацијата може да стане позитивна и ефективна, дури и кога не се согласуваме. Во исто време, ако ги разбереме нашите права и должности, можеме да ја обликуваме училиницата, и пошироко нашето училиште, нашето соседство, нашиот град, во мирни и пријателски места за сите.

Социјална мобилизација

Моето социјално дрво (45')

Цел(и): изразување емоции, подигање на свеста и давање информации за социјални прашања, и промовирање на лична и социјална одговорност

Материјали: молив, хартија

Опис: Фасилитаторот бара од секој учесник да нацрта дрво со 5 гранки на лист хартија. На секоја гранка, учесниците ги забележуваат своите одговори на следните прашања:

- ▶ Што е нешто на што се восхитувам што го прават луѓето околу мене (семејството, пријателите итн.)?
- ▶ Што е нешто што ме нервира што го прават луѓето околу мене (семејството, пријателите итн.)?
- ▶ Кој е најгорливиот и најтежок социјален проблем во моето маало или во општината каде што живеам?
- ▶ Дали има нешто што знам дека луѓето прават за да го решат овој социјален проблем?
- ▶ Дали има нешто што можам да направам за решавање на ова прашање?

Кој сака да го стори тоа, може да ги изнесе своите одговори во кругот. Некои од прашањата кои би можеле да бидат дел од дискусијата се следниве: Дали нашите или одговорите на нашите вршници ни предизвикаа некакви чувства? Можеме ли да ги опишеме тие чувства и од каде доаѓаат? Дали некое од споменатите прашања е заедничка грижа? Дали би можеле да работиме заедно и да преземеме акција со цел да ги решиме или подобриме социјалните проблеми споменати од групата? Дали постојните иницијативи носат општествени промени и на кои начини? Дали знаеме некои други мирни начини кои можат да донесат општествени промени? Во групата се споделуваат мисли и идеи.

Студија на случај (60')

Цел(и): идентификување на начини за справување со конфликти на училиште, изнаоѓање на заеднички решенија за спречување на насилни конфликти

Материјали: молив, хартија

Опис: Во групи од 3-4 лица, учесниците опишуваат случај на реален или измислен училишен конфликт. Во секој случај, учесниците треба да ги објаснат причините зад конфликтот и неговите последици. Следниве прашања се дадени за олеснување на групите:

- ▶ Што се случува?
- ▶ Кој е вклучен во овој конфликт и кој е погоден?
- ▶ Кои се причините за овој конфликт?
- ▶ Кои се последиците?

Ако на групите им е тешко да ги развијат своите случаи, фасилитаторот може да го даде следниов пример: „Во нашето училиште речиси секој ден има инциденти на насилство. Момчињата и девојчињата, навивачи на ривалски тимови, се во постојан конфликт меѓу себе на училиште, а честопати договараат „тепачки“ средби после часовите. Оваа ситуација не се менува со години. Ова е затоа што... Како последица...“

Тимовите се враќаат во кругот и ги презентираат своите случаи. Дискусијата се фокусира на прашањата кои произлегуваат од конфликтот кога тој е изразен на каков било насилен начин. Какви се чувствата на групите вклучени во конфликтот, како и на набљудувачите? Какво е опкружувањето развиено во училиштето? Можеме ли да кажеме дека во такво опкружување се почитуваат човековите права на сите? Кој може да дејствува за да ја промени оваа ситуација?

По дискусијата, учесниците се враќаат во нивните мали групи и разговараат за решенијата. Решенија кои можат да се постигнат индивидуално или колективно, на ниво на училишна заедница, но и од локалните власти, граѓанските организации, медиумите итн. Решенијата се презентираат на пленарна сесија од страна на групите.

Фасилитаторот потоа може да пренесе во групата примери на ефективни начини за решавање на конфликти засновани на демократски и колективни акции кои се осмислени и имплементирани на ниво на училиште со активен придонес на учениците. Тие може да вклучуваат партиципативни спортски и образовни програми, студентски кампањи, интеркултурни фестивали на музика, храна итн., активности во кои се вклучени родители, старатели, наставници и ученици, и други активности кои обезбедуваат мирни решенија и промовираат човекови права и инклузија.

Евалуација

Возрасна група: 13+

Цел(и): Целта е учесниците да дадат повратна информација за образовната програма во која учествувале, да предложат промени и подобрувања, да споделат позитивни и негативни искуства и чувства кои ги имале во текот на процесот, да се оценат себеси и групата.

Материјали: листови за евалуација, по еден за секој учесник

Опис: На учесниците им се дадени пет минути да го пополнат листот за евалуација. Прашањата на листот за евалуација може да варираат, во зависност од избраните активности, потребите на групата, временските ограничувања итн. На фасилитаторите останува да изберат кои прашања да ги вклучат или да додадат уште прашања за кои сметаат дека се релевантни. Откако учесниците ќе ги пополнат прашалниците, групата повторно се состанува како целина и учесниците дискутираат за нивните искуства и чувства, даваат предлози за подобрувања, предлагаат идеи за нови образовни програми за кои групата би била заинтересирана итн.¹²

ПРАШАЛНИК ЗА ЕВАЛУАЦИЈА НА ОБРАЗОВНАТА ПРОГРАМА:

Од моето учество во тренинг програмата уживав...

затоа што...

Што може да се промени за да се подобри програмата?

Бев многу задоволен од себе кога...

Како член на тим

Јас сакам...

Јас сум добар во ...

Се обврзувам да ...

Програмата за мене со скица:

Програмата за мене со еден збор:

¹² <https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-389/ValuedByYouValuedByOthers-chap4.pdf>, пристапено на 10 август 2021.

Кои ми беа најнепријатните моменти во програмата?

Што добив до сега од моето учество?

Што останува да се научи и доживее?

**Дали има нешто што сум го направил во програмата што никогаш претходно не сум го направил?
Ако е така, што?
Кои се моите размислувања и чувства за тоа?**

Како би ја опишал програмата во една реченица:

На баба ми и дедо ми:

На мојот наставник во основно училиште:

На бакалот во моето соседство:

На мојот тригодишен внук/внука:

Како одговор на прашање во образовна ТВ емисија:

Заклучок

Проектот СЗСК со сите негови активности - вклучувајќи го и овој прирачник - ќе придонесе за зајакнување на наставните заедници во Грција, Северна Македонија и Бугарија и ќе помогне во спроведување на социјалните промени потребни за воспоставување одржлива и демократска училишна култура. Преку проектот, на наставниците, училишните директори и училишните службеници им се дава можност да ја согледаат својата суштинска улога и одговорност не само како носители на знаење, туку и како носители на човечки процес. Овој прирачник ја зајакнува доживотната обука на наставната заедница, придонесувајќи на нејзиното знаење за формални и неформални образовни методологии и алатки, кои поттикнуваат слободно изразување, учество и почит меѓу сите членови на училишната заедница. Целта е да се обучат луѓе кои учат заедно и соработуваат за зајакнување на демократијата и човековите права.

Проектот СЗСК ги мотивираше наставниците и им помогна да ги преиспитаат постојните врежани верувања за улогата на образованието и ја истакна важноста од активно учество и соработка помеѓу сите членови на училишната заедница, учениците, наставниците, директорите, родителите / старателите, не-образовниот училишен персонал, креаторите на образовни политики и други училишни службеници, граѓански организации, локални актери итн. Овој прирачник дава конкретни предлози за училишни програми за човекови права и образовни практики за справување со контроверзии. Тоа дава важен придонес кон редефинирање на филозофијата на образованието нагласувајќи ги вредностите и принципите на демократија и човекови права.

Библиографија

Библиографија

- ▶ Teaching Controversial Issues Through Education for Democratic Citizenship and Human Rights, Council of Europe, September 2015
- ▶ Kerr D., Huddleston T., Managing Controversy, Developing a Strategy for Handling Controversy and Teaching Controversial Issues in Schools, Council of Europe, January 2017
- ▶ Kerr D., Huddleston T., Learning how to handle controversial issues in schools and other education settings, A good practice guide, Council of Europe, November 2020
- ▶ Schachinger C., Intercultural learning T-kid, Council of Europe, November 2000
- ▶ Silva A., Tools and tips for self-assessment and describing competences, Youthpass, пристапено на 30 август 2021
- ▶ Grammati N., Makeli G., Experiential activities for group work, Centre of Environmental Education of Makrinita, 2009
- ▶ Grigoriadou E., Telliou A., School Mediation. A Tool for Conflict Resolution by Peers at School, ANTIGONE and Heinrich Boell Foundation Greece, 2016
- ▶ Tompouloglou I., Non competitive activities and games, Directorate of First Education of Thessaloniki, Department of Health Education, пристапено на 30 август 2021
- ▶ Triliva S., Chimienty G., Educational programme of conflict management: "Me" and "You" Become "Us", Greek Letters, 1998
- ▶ Peer Mediation on Conflict Resolution at School, a Toolkit for teachers and youth and adult educators, H.R. Edu Services Human Rights and Education Network, 2007

Интернет страници

- ▶ <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/the-programme/objectives>, пристапено на 10 август 2021
- ▶ <https://policy.hcps.org/8000/8050/>, пристапено на 10 август 2021
- ▶ https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/frame_found_sr2/tns/tn-34.pdf, пристапено на 10 август 2021
- ▶ <https://poorvucenter.yale.edu/teaching/ideas-teaching/teaching-controversial-topics>, пристапено на 10 август 2021
- ▶ <https://taylorinstitute.ucalgary.ca/sites/default/files/Content/Resources/Teaching-Controversial-Issues/Inclusive-Practices-for-Managing-Controversial-Issues-Flinders-University-Australia.pdf>, пристапено на 10 август 2021
- ▶ <https://crlt.umich.edu/publinks/generalguidelines#identity>, пристапено на 10 август 2021
- ▶ <http://www.paidi-kosmos.gr/activities>, пристапено на 27 мај 2021
- ▶ <https://www.uua.org/re/tapestry/youth/call/workshop8/172975.shtml>, пристапено на 27 мај 2021
- ▶ <https://www.uua.org/re/tapestry/youth/call/workshop3/171761.shtml>, пристапено на 27 мај 2021

ПРИЛОГ 1: Проектот „Споделување знаење, справување со контроверзии во училиштата во Грција, Северна Македонија и Бугарија (СЗСК)“

1.1: Заедничка програма ДИСКО ЕУ / СЕ

Заедничката програма обезбедува финансирање за да се овозможи соработка во најмалку три држави, во рамките на Европската културна конвенција, во областа на образованието за демократско граѓанство и образованието за човекови права (ОДГ/ОЧП). Најмалку една од земјите-учеснички треба да биде членка на Европската унија.

Секој проект мора да ги направи достапни информациите за тековното демократско граѓанство и да помогне во подобрувањето на образовните практики за човековите права во земјите учеснички.

Покрај тоа, Програмата има за цел:

- ▶ Да поттикне на дискусии и споделување на најдобрите практики за решавање на прашањата за ОДГ/ОЧП.
- ▶ Да се подигне свеста и да се зголеми видливоста за улогата на ОДГ/ОЧП на сите нивоа на општеството.
- ▶ Да се промовира соработката помеѓу националните, регионалните и локалните власти и граѓанските организации.
- ▶ Да придонесе за промоција и континуиран развој на образованието за граѓанство и човекови права во Европа.¹³

1.2: Проектот СЗСК

Проектот „Споделување на знаење, справување со контроверзии“ (СЗСК) што се одржува во училиштата во Грција, Северна Македонија и Бугарија е дел од Мултилатералните проекти за соработка од 6-тиот циклус на програмата ДИСКО. Општата цел на проектот е да одговори на заедничките контроверзни прашања што се појавуваат во трите гранични земји и да изгради мирна и инклузивна училишна средина преку заеднички развој и користење соодветни образовни практики и алатки во училишните заедници на трите земји. За да успеат во ова, трите земји-партнери се надоврзуваат на алатката за обука на Советот на Европа за справување со контроверзии „Управување со контроверзии. Развој на стратегија за справување со контроверзии и предавање на контроверзни прашања во училиштата“.

¹³ <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/the-programme/objectives>, пристапено на 30 август 2021.

Врз основа на претходните публикации на СЕ за справување со контроверзии, земјите-партнери ја обучуваат локалната наставна заедница и осмислуваат нов едукативен материјал соодветен за да им се олесни на наставниците од повисите одделенија на основните и средните училишта да го вградат образованието за човекови права и граѓанство во нивната секојдневна училишна практика.

Понатаму, преку активностите на проектот, училишните администратори, службеници за образовно планирање и други регионални или национални образовни засегнати страни се мотивирани и поддржани во промовирање на демократско образование користејќи партиципативна методологија и техники за образование за човекови права. Главната цел на проектот е да се изгради мирна и демократска училишна средина, која е инклузивна и партиципативна за сите членови на училишната заедница.

Поточно, проектот ќе влијае на образовните политики и практики преку:

- ▶ Воведување методологија и практики на неформално образование во наставната заедница, со обезбедено учество и директни резултати.
- ▶ Вклучување на официјалните образовни тела кои работат под Министерството за образование во трите земји партнери за промовирање на демократска училишна култура ориентирана кон човековите права.
- ▶ Зајакнување на училиштата во усвојување на модел на работа заснован на заедницата, вклучувајќи ги сите негови членови, што значи училишни наставници, директори, ученици, како и ненаставен училишен персонал и родители, образовни службеници, граѓански организации поврзани со образованието итн.
- ▶ Одржливост на проектот преку поврзани образовни програми и активности што ги водат наставници од училиштата со поддршка на партнерските невладини организации.
- ▶ Сензибилизација на широката заедница за важноста на демократското образование.

1.3: Партнерството

АНТИГОНЕ - Информативен и документациски центар за расизам, екологија, мир и ненасилство (лидер)

АНТИГОНЕ е независна, социјална, непрофитна организација со седиште во Солун, Грција. Од своето основање во 1993 година, организацијата е активна во борбата против расизмот и дискриминацијата и промовира социјална екологија, мир и ненасилно решавање конфликти.

Главната цел на АНТИГОНЕ е да придонесе за развој на демократско, отворено општество, способно да обезбеди дека секој има пристап до добри животни стандарди и квалитет на живот..

Целите на организацијата се следните:

- ▶ Обезбедување еднакви можности и еднаков третман за сите луѓе без никаква дискриминација во однос на полот, расата, потеклото, социјалното, економското и образовното ниво, попреченоста, возраста, религијата, сексуалната ориентација итн.
- ▶ Информирање и подигнување на свеста за прашања поврзани со човековите права, социјалната екологија и ненасилство, како и акции против расизмот, ксенофобијата и секој вид негативна дискриминација.
- ▶ Унапредување на институционалната, политичката и социјалната рамка кон интеграција и еднакво учество на сите.
- ▶ Активно учество на луѓе, колективи и социјални групи во активности за унапредување на солидарноста и почитување на различностите.

Во извршувањето на овие цели, АНТИГОНЕ дизајнира, развива и спроведува различни национални и меѓународни проекти и организира широк спектар на волонтерски активности. Организацијата соработува со организации и актери кои делат заедничка визија, филозофија и цели на локално, национално и меѓународно ниво. Со одлучно учество на многу членови на одборот и персоналот, волонтери и поддржувачи АНТИГОНЕ длабоко разви активности инспирирани од колективната и холистичка визија за луѓето, општеството и светот.

Индикативно, АНТИГОНЕ спроведува проекти за стручно оспособување на мигранти и бегалци, програми за градење капацитети за млади Роми, програми за професионално и социјално зајакнување на уметниците со попреченост, психосоцијална поддршка на жени во затвор, меѓу другото. Во соработка со училишните заедници ширум Грција, организацијата спроведува различни искусвени едукативни програми за наставници, ученици и

родители/законски старатели. Освен тоа, води различни неформални образовни иницијативи кои се одвиваат не само во училиштата туку и во други рамки како што се европски младински размени, обуки на волонтери итн. Осмислува и спроведува партиципативни, интерактивни програми за образование за возрасни во областите на социјална екологија, де-раст, социјално претприемништво итн. АНТИГОНЕ учествува во локални и меѓународни мрежи каде заеднички организира и учествува на конференции, фестивали и други настани. АНТИГОНЕ организира „Тркалезна маса против дискриминација“ што се одржува секоја година во Атина, нудејќи информации за социјална интеграција, човекови права, говор на омраза и расизам. Организацијата има свои „АНТИГОНЕ изданија“, како и обемна електронска библиотека, која редовно се ажурира. Во Грција, АНТИГОНЕ е официјалната фокална точка на Агенцијата за фундаментални права на Европската унија (FRA). Повеќе информации за АНТИГОНЕ се достапни овде: www.antigone.gr/en.

НЧП - Новинари за човекови права (спроведувач)

НЧП е невладина, непартиска и непрофитна организација со седиште во Скопје, Северна Македонија. Формирана е во 1996 година како неформална група и регистрирана во 1999 година, и активно работи на постигнување поголема транспарентност и објективност во известувањето, ги промовира правата на децата и родовата еднаквост, разбирање на правата на жените како човекови права, има за цел елиминирање на дискриминацијата врз жените во општеството и во нивните семејства, и настојува да го одржи правото на чиста животна средина.

Се стреми да ги обедини граѓаните на Северна Македонија чија цел е споделување информации, негување дијалог, притоа почитувајќи ги традиционалните и моралните вредности во земјата, без разлика на вера, јазик, пол.

НЧП е активна во 8 сектори: Медиуми; Одржлив развој и животна средина; Родова еднаквост; Социјално претприемништво; Здравје; Млади и вработување; Права на децата; Туризам.

- ▶ Мисијата на НЧП е јавноста да ги запознае и да ги почитува човековите права.
- ▶ Замислува силно граѓанско општество кое негува партиципативно почитување на сите чинители во заедницата и кое е остварливо само преку информација, комуникација, образование.
- ▶ Промовира вредности како што се мир и помирување, почитување на човековите права, почитување на достоинството на секој поединец, намалување на сиромаштијата, еднакви можности, учество и промоција на општествено одговорно однесување, професионалност и транспарентност.

Во рамки на својата мисија, НЧП спроведува национални и меѓународни проекти кои покриваат широк опсег на социјални проблеми. Најважниот ресурс на НЧП е големиот број волонтери кои се вклучени во нејзините иницијативи и кои, преку сите активности во кои учествуваат, ги охрабруваат граѓаните да допрат едни до други. Активностите на НЧП ги обединуваат локалните луѓе и бизнис заедницата. Младите се една од основните целни групи на НЧП -- проектите кои промовираат мир и ненасилство се адресирани до нив. Ова се основни вредности на општеството во Северна Македонија, а важна цел на НЧП е растот на мировното образование преку негово инкорпорирање во формалниот образовен систем или преку неформални образовни програми.

НЧП допира до голема публика, бидејќи работи и со новинари, ги едуцира преку нудење обуки за правата на жените и децата, како и семинари за заштита на животната средина, здравствени прашања и курсеви за мировно новинарство. Најважните чинители на НЧП се неговите корисници. Преку директна помош и решавање на нивните основни потреби, образование, застапување, учество и други видови поддршка, НЧП има за цел да ги охрабри своите корисници и да ги мотивира да продолжат да работат на намалување на сиромаштијата, зајакнување на развојот на граѓанското општество, борбата за почитување на човековите права, против сите форми на предрасуди, маргинализација и дискриминација.

НЧП е дел од многу меѓународни коалиции и често соработува со WECF (Жени во Европа за заедничка иднина), СМС (Коалиција за касетна муниција), ICAN (Меѓународна кампања за укинување на нуклеарното оружје), IANSA (Меѓународна акциона мрежа за мало оружје), IFEJ - (Меѓународна федерација за еколошко новинарство), GREEN ACCORD (Меѓународна асоцијација на новинари за одржлив развој).

НЧП е дел од експертскиот тим на канцеларијата на UNECE (Економска комисија на Обединетите нации за Европа) за протоколот за вода и здравје, групата UNECE на Архуската конвенција за пристап до информации, учество на јавноста и пристап до правда за прашања поврзани со животната средина, UNECE канцеларијата за транспорт, како и на UNCCD за заштита на шумите, рамноправна членка на УНЕП (Програма за животна средина на Обединетите нации) и активно вклучена во меѓународната мрежа ЕСПАТ за заштита на децата.

Повеќе информации за НЧП се достапни овде: www.jhrmk.org.

АМАЛИПЕ Центар за меѓуетнички дијалог и толеранција (спроведувач)

Амалипе Центар за меѓуетнички дијалог и толеранција е водечка ромска организација која работи на еднаква интеграција на Ромите во бугарското општество. Организацијата игра централна улога во организирањето на ромското граѓанско движење и се залага за интеграција со државните институции. Центарот Амалипе е член на Јавниот совет на Министерството за образование и наука, Националната организација на пациенти, Европското женско лоби и други. Претседавачот на организацијата Дејан Колев е избран за претставник на ромските невладини организации во Мониторинг комитетот на Оперативната програма „Наука и образование за паметен раст“, 2014 – 2020 г.

Визија: Центарот Амалипе верува во еднаква интеграција на Ромите во општеството, заснована на зачувување на ромскиот идентитет и модернизација на ромската заедница. Познавањето на заедницата за сопствената историја и култура е важен фактор за подигање на нејзината самодоверба. Воведувањето на граѓански вредности и развојот на граѓанското лидерство во ромската заедница ќе помогне да се надмине социјалната исклученост и маргинализација. Ромските организации кои работат на локално и на национално ниво се катализатор за модернизација на заедницата како целина – тие ги изразуваат нејзините потреби и може активно да учествуваат во менувањето на постоечките политики, ставови и предрасуди кон ромската заедница, кои се вградени во институциите и општеството во целина.

Мисија: Мисијата на Амалипе центарот е да го промовира активното учество на Ромите во општествениот живот на Бугарија, зајакнувањето на ромската заедница и постигнувањето еднаков пристап до:

- ▶ Пристап до квалитетно образование и други ресурси
- ▶ Квалитетна здравствена заштита и социјални услуги.

Пристап:

За да се постигнат овие цели, Амалипе Центарот користи:

- ▶ Иновативни методи и практики на локално ниво.
- ▶ Редовно следење, повратни информации и застапување за да се постигнат промени во постоечките политики поврзани со социјалната вклученост на Ромите.
- ▶ Систематизирање на практичните резултати на различни организации и нивно вклучување во националните политики за постигнување ефективни резултати во интеграцијата на ромската заедница.
- ▶ Мобилизирање и организирање на граѓанскиот капацитет на ромската заедница со цел спроведување на заеднички акции за успешна интеграција.
- ▶ Активности за застапување за формирање на одржлив модел за интеграција на Ромите, преку имплементација на политика на добри практики тестирани на локално ниво.

Активност:

Амалипе центарот моментално работи на над 20 проекти од областа на образованието, здравството, обезбедувањето социјални услуги и поддршка, финансирани од Европската Комисија, Оперативните програми, Фонд за социјални достигнувања, УНИЦЕФ и други. Амалипе центарот работи со мрежа од над 250 училишта низ целата земја за да се намали стапката на напуштање, да се воведат интеркултурно образование, да се промовира доживотното учење во ромската заедница и да се подобри образовниот статус на Ромите. Суштински дел од оваа активност е да се поттикнат родителите Роми да земат активно учество во училишниот живот, правејќи го училиштето центар на заедницата. Организацијата има формирано 14 Центри за развој на заедницата кои промовираат самоорганизација на ромската заедница во шесте региони на Бугарија. Секој од овие центри работи со мрежа на групи локални заедници и има образовни медијатори, кои се вработени во организацијата или соодветните училишта и општини. Во моментот, речиси 30 образовни медијатори работат во Амалипе центарот. Паралелно, Амалипе центарот ја поддржува работата на преку 250 образовни медијатори назначени од училиштата во мрежата „Секој ученик ќе биде победник“.

Покрај тоа, Амалипе центарот соработува со многу ромски и не-ромски организации од целата земја, заедно организирајќи активности со нив во различни области како што се образование, здравствена заштита, социјални услуги, спроведување кампањи за застапување за интеграција на Ромите итн.

Повеќе информации за AMALIPE се достапни овде: <http://www.amalipe.bg/>.

1.4: Прашањето

Трите гранични земји се соочуваат со слични проблеми во однос на надминување на негативните стереотипи, нетолеранција и дискриминација. Може да се спроведат многу добри практики за промовирање на неформалното образование за демократско граѓанство и образование за човекови права како решение. Развивањето на демократските компетенции е клучен елемент за создавање инклузивна и поддржувачка средина во училиштата на балканските земји Грција, Северна Македонија и Бугарија, каде што високите нивоа на нетолеранција и дискриминација сè уште се клучно прашање на национално ниво.

Партнерството е изградено за да се развие заедничка насочена интервенција за превенција и справување со насилни конфликти поради контроверзии во училишната заедница, со акцент – но не само – на омразата репродуцирана меѓу Грција, Северна Македонија и Бугарија. Врз основа на долгогодишното искуство со работа со училиштата, заклучокот е дека сè уште постои високо ниво на насилство во училиштата поради предрасуди. Управувањето со контроверзноста може да се активира како дел од образованието за човекови права и граѓанство, соодветно за училишните заедници да се претворат во безбедни и инклузивни простори за самоизразување, комуникација и соработка.

Стереотипите и предрасудите во многу случаи се изразуваат од страна на наставниците (главно во однос на полот, сексуалната ориентација, националноста, расата итн.) и продолжуваат да се репродуцираат без да се решаваат. Во нивното огромно мнозинство, членовите на училишната заедница се свесни за случаите на насилство во училиштата, но избираат да не дејствуваат бидејќи веруваат дека „некој друг треба“. Исто така, учениците кои ги напаѓаат своите врстници порано и самите биле мета во нивниот училишен живот (маѓепсан круг на насилство). Малтретирањето и училишното насилство поради предрасуди се реалност во секоја училишна средина и треба да се спречат и решат преку мирна комуникација и на демократски начини.

Со оглед на ситуацијата, која е вообичаена во сите три земји-партнери, проектот СЗСК е можност за едукација на наставниците како да препознаат контроверзни прашања во нивната училишна средина и да ги едуцираат своите ученици користејќи го образованието за човекови права како можност да ги зближат членовите на училиштето. Проектот е актуелен, особено во денешно време, во период кога се чини дека меѓусебната омраза е во пораст. Неопходно е да се продлабочи моделот ученик-родител-наставник за да се зголеми посветеноста на сите во образовниот процес. Проектот ќе поддржи вклучување на ученици во локалните училишта, а исто така ќе ги охрабри родителите и наставниците да работат заедно во спречувањето на исклучувањето. Активностите на проектот ќе придонесат за развој на инклузивна училишна средина без насилни конфликти каде што учениците, наставниците, семејствата и локалната заедница ќе можат мирно да ги решаваат конфликтите на демократски начин и со почитување на човековите права. Негативните стереотипи кои ги тругат односите меѓу наставниците, директорите и учениците се дел од сериозен проблем што треба да се надмине.

Трите невладини организации од овој проект, имаат силно присуство во училишните мрежи на трите гранични земји и затоа имаат значајна улога за застапување за интегрирање на образовните политики и неформалното образование во јавните образовни услуги. Неформалното образование е еден од најефикасните образовни методи за вклучување на сите деца, млади и возрасни во образовниот процес на еднаква основа, и може да помогне да се направат промени во нивните модели на однесување, нивната мотивација, комуникација и идеи. Трите невладини организации ќе останат во контакт со училиштата учесници, ќе ја реevalуираат ситуацијата на редовна основа и ќе комуницираат периодично со училиштата и релевантните засегнати страни, со цел да се проверат и следат резултатите, промените и подобрувањата.

Преку искуствата стекнати во овој проект, невладините организации-учеснички ги промовираат принципите на образованието за човекови права и граѓанство како ефективно средство за справување со контроверзии. Образовните чинители од различни области и региони ќе формираат мрежи и ќе ко-дизајнираат и спроведуваат активности за демократско граѓанство и човекови права. Резултатите од училишните работилници ќе бидат претставени на завршна конференција и ќе се извлечат заклучоци за тоа кои се најдобрите практики и кои ја инспирираат публиката составена од едукатори да ги применуваат овие практики во нивните училишта.

1.5: Цели

- ▶ Невладините организации од Грција, Северна Македонија и Бугарија развиваат заедничка партиципативна методологија и образовни алатки за образование за човекови права за решавање контроверзии за локалните училишни заедници.
- ▶ Локалните наставни заедници и националните администратори, директорите на училиштата и наставниците во трите земји се зајакнати во нивните напори да се справат со контроверзиите во училиштата и да го применат неформалното образование за човековите права.
- ▶ Локалните училишни заедници стануваат свесни за релевантноста на човековите права во управувањето со контроверзни прашања.
- ▶ Неформалното образование за човекови права станува вообичаена наставна практика во трите земји.

1.6: Целни групи

Главните целни групи на проектот се наставници од основно и средно образование и директори на училишта во Грција, Северна Македонија и Бугарија. Проектот, исто така, се однесува на носителите на одлуки во образовното планирање, училишните администратори, педагошки советници, училишни психолози, образовни медијатори, образовни експерти и сите други заинтересирани образовни чинители во секоја земја.

1.7: Времетраење

Проектот започна во март 2021 година и ќе заврши во ноември 2021 година.

1.8: Главни активности

- ▶ Алатката за обука „Управување со контроверзии“ е преведена на грчки јазик и се преведува на македонски и бугарски. Истата се печати и широко се дистрибуира во образовните заедници во Грција, Северна Македонија и Бугарија.
- ▶ Осумчасовна наставна програма за обука заснована на алатката „Управување со контроверзии“ е заеднички развиена од образовните експерти на партнерските организации за време на четиридневен состанок. Оваа заедничка наставна програма е дизајнирана земајќи ги предвид локалните контексти, политики, контроверзии, постоечки добри практики, очекувања и потреби на трите земји.
- ▶ Дваесет и четири осумчасовни онлајн работилници за обука на наставната заедница се организираат во различни географски региони на трите земји партнери (8 во Грција, 8 во СМакедонија, 8 во Бугарија).
- ▶ Овој образовен прирачник е изработен на четири јазици (англиски, грчки, македонски, бугарски).
- ▶ Три електронски алатки (една по земја -партнер), вклучувајќи информации за справување со контроверзии, како и педагошки материјал поврзан со образованието за човекови права се развиени за секоја земја.
- ▶ Информациите за проектните активности и содржината се дистрибуираат на веб-страниците на партнерите и на социјалните медиуми, како и преку написи, интервјуа итн.
- ▶ Се одржува еден финален настан за вмрежување и дисеминација на резултатите меѓу трите партнерски земји.

1.9: Очекувани резултати

Се очекува дека со неговото завршување проектот ќе има позитивно влијание кон развојот на подемократско, партиципативно и инклузивно училиште кое се темели на принципите на човековите права и мирот.

- ▶ Наставниците во различни региони на Грција, Северна Македонија и Бугарија се обучени да се справуваат со контроверзии преку активности и иницијативи за образование за човекови права.
- ▶ Наставниците-учесници во активностите на проектот СЗСК нудат програми поврзани со човековите права во нивните училишта во обид да го подготват теренот за справување со контроверзноста на демократски и инклузивен начин.
- ▶ Децата и учениците адолесценти учат како демократски и мирно да ги пренесуваат своите чувства и мисли меѓу своите врснички групи, постепено станувајќи активни демократски граѓани.
- ▶ Образовните службеници, администраторите и другите образовни чинители поврзани со образовното планирање добиваат шанса да ја разберат важноста на образованието за човекови права и да извршат притисок за негово воведување во официјалните училишни системи на Грција, Северна Македонија и Бугарија.
- ▶ Локалните училишни заедници активно се вклучуваат и стануваат поотворени за соработка со локални ГО, локални актери, актери во заедницата, итн.

Овој образовен прирачник е дизајниран со цел да ги мотивира и да им олесни на наставниците од основните и средните училишта, директорите на училиштата и образовните администратори во нивните напори да промовираат иницијативи за инклузивно образование за човекови права, како средство за решавање на контроверзни прашања присутни во училишните заедници. Тоа е алатка што може да помогне да се воспостави училишна средина на взаемно почитување, еднакво учество и инклузија, како и за постепен развој на нова училишна култура базирана на принципите на човековите права, демократијата и мирот меѓу сите членови на училиштето.

MKD

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа има 47 држави членки, вклучувајќи ги сите членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Земјите членки на Европската Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

<http://europa.eu>

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE